

ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ :

ದೃಶ್ಯಂ

[‘ಹದಿನೆಂಟು ದಿನಗಳು ರಣಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದ ಮಹಾಭಾರತ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊನೆಗಂಡ ದಿನದ ಘೋರ ವಿಷಣ್ಣ ರಾತ್ರಿ. ಅದುವರೆಗೂ ರಣರಂಗವಾಗಿದ್ದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು ಅಂದು ಭೀಷಣ ಶ್ಮಶಾನಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ ಆ ರಣಭೂಮಿಯ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಕವಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ ಯೋಧರ ಶವಗಳೂ ಅಸಂಖ್ಯವಾದ ಆನೆ ಕುದುರೆ ತೇರುಗಳೂ ಮಂದಮಂದೆಯಾಗಿ ಮುದ್ದೆಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಆ ಬಿತ್ತರದ ಬಯಲಿನ ತುಂಬ ಬಿದ್ದಿವೆ.ಸಾಯುವವರೂ ಗಾಯಪಟ್ಟವರೂ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇರುಳಿನ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊರಟ ಆ ರೋದನಧ್ವನಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಆ ಗೋಳಿನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ತಿಂದು ತೇಗುವಂತೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಭಯಾನಕವಾದ ಮೃತ್ಯುಮೌನವು ಆ ರುದ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದಂತಿರುವ ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ, ಆ ವಿಸ್ತರವಾದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ, ಸಾವಿರಾರು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಆಕೃತಿಗಳು, ಅರೆಮುಸುಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸುಳಿದಾಡುವ ಮನುಷ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೊಡರು ಹಿಡಿದು ಏನನೊ ಹುಡುಕುವಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದವರ ಬಂಧುಗಳು : ತಂದೆತಾಯಂದರು, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು, ಸತಿಯರು, ಮಕ್ಕಳು, ಮುದುಕರು. ಕೌರವ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರು ಅಂದು ಶ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಂಟರಿಷ್ಟರ ದೇಹಗಳನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ದುಃಖಮಯವಾದ ರುದ್ರದೃಶ್ಯ. ಆ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಪೂರೈಸಿದೆ. ಕೌರವೇಂದ್ರನು ತೊಡೆಯೊಡೆದು ಮುಡಿಯುಡಿದು ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ಥಿನ ತೀರದಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಜೀವದಿಂದಿದ್ದಾನೆ.ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ದ್ವಾಪರಯುಗ ಮುಗಿದು ಕಲಿಯುವಾಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಅಂದಿಗೆ ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಲ್ಲ ವಿನಾಶಹೊಂದಿ ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಆ ರಂಗದ ಮಧ್ಯೆ ಧೀರನಾದರೂ ದುಃಖ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಗ್ಗಿಹೋದ ಯುಗಪುರುಷ ದ್ವಾಪರನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎತ್ತರದ ಆಳು; ವೀರವ್ಯಕ್ತಿ. ರಾಜವೈಭವದ ಚಿಹ್ನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆತನಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವೊಂದಿದೆ. ಒರೆಸೇರಿದ ಕತ್ತಿಯೊಂದು ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿದೆ.ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಏನೊ ಒಂದು ಗೌರವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖಚಿಹ್ನೆ ವಿಷಣ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಅಲ್ಪಾತ್ಮನ ಅಧೀರತೆಯ ಖಿನ್ನತೆಯಲ್ಲ; ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಪರಾಭವದ ನಿರ್ಭರತೆಯ ನಮ್ಮ ಧೈರ್ಯಭಾವ. ಯುಗಪುರುಷ ದ್ವಾಪರನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಿಸುಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ; ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ; ಕಂಬನಿಗರೆಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಕಡೆಗೆ ನಿಡುಸುಯ್ಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.’]

ದ್ವಾಪರ - ಇದೇನಿದೀ ಭಾರತ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಮೀ ದಿನಂ

ಮೂಗುವಟ್ಟಿರ್ಪ ಸುಡುಗಾಡಿನಂತಿರ್ಪುದು?

ನಿಚ್ಚಮುಂ ನಾನಾಲಿಸಿದ್ ರಣಕಹಳೆಗಳ

ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಂ ತಿವಿದ ದನಿಯಿಲ್ಲ. ಉರವಣಿಪ

ಬೀರರಟ್ಟಹಾಸದ ಕಾಕುಗಳ ಭೀಷಣ

ಸ್ವನಮಿಲ್ಲ. ಕಡಗಿ ಕಾದುವ ಭಟರ ಖಡ್ಗಗಳ

ಸಂಘಟ್ಟನಾ ಧ್ವಾನಮಿಲ್ಲ. ಅತಿರಥರ

ಕಲಕಲ ನಿನಾದದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪೊರಮಡುವ
ಕೋದಂಡಪಾಣಿಗಳ ಸಿಂಜಿನಿಯ ಟಂಕೃತಿಯ
ನಿರ್ಘೋಷಮಿಂದೆತ್ತ ಪೋಗಿಹುದು? ಕಿಡಿಗರೆವ
ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರಾ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ರೂಕ್ಷ ದೀಧಿತಿಯಲ್ಲಿ?
ಮುಗಿಲ್ಲೆರೆಯನುಚ್ಚಳಿಸಿ ಎಡಬಿಡದೆ ಬಾಂದಳಕೆ
ಚಿಮ್ಮುತಿರ್ದಾ ಸರಲುಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯದೆಲ್ಲಿ?
ಗದೆಯ ಗಾಳಿಯೊಳರಿಗಳೆಂಬುವ ತರಗಲೆಯ
ಮೊತ್ತಮಂ ಸುತ್ತಿದ ವಾಯುಜ ವಾಣಿಯೆಲ್ಲಿ?
ತನ್ನ ವಾಹಿನಿಯ ವೀರಾಳ್ಳಳನ್ ಹುರುಡಿಸಲ್
ಹುರಿಗೊಳಿಸಿದಾ ಸರ್ಪಕೇತನನ ಹರಿಕಂಠ
ಗರ್ಜನೆಯದೆತ್ತಲಿಂದಡಗಿದುದು? ಗಾಡೀವಮ್
ಏನಾಯ್ತು? ಕುರುದಳದ ಕೆಚ್ಚೆದೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆ
ಮೊಳಗಿದಾ ಪಾಂಚಜನ್ಯಮದೆಲ್ಲಿ? ಬಿಂಕದಲಿ
ಕೊಂಕು ಕೊರಲಂಗೈದು ಕೆನೆದಾ ತುರಗತತಿಯ
ಹೇಷಾರವಂಗಳಂ ಇಂದಾವ ನೀರವತೆ
ನುಂಗಿದುದು? ಮೇಗತ್ತಿ ಸೊಂಡಿಲ್ಲಳಂ, ಮುಂದೆ
ನುಗ್ಗುತಿರ್ದಾ ಕರಿಯ ಬಲೈಯ್ಯು ಗಜಗಳೇನ್
ಮುತ್ತುತಿರ್ಪಿ ಕತ್ತಲೆಯ ಕಡಲಿನಲಿ ಕರಗಿ
ಪೋದುವೇನ್? - (ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುತ್ತ ನೋಡಿ)
ಇಂದೆನ್ನೆವರೆಗಂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ
ಅರಸುಗಳ ರಣರಂಗಮಾಗಿತ್ತು; ಕೊಳೆಯಲಿಹ
ಪೆಣದ ಬಣಬೆಯ ಕಣವದಾಗಿರ್ಪುದೀ ಪೊಳ್ಳು!
ನಿನ್ನೆಯಿದು ಮೆಯ್ಲಿಗಳಾಡುಂಬೊಲಾಗಿತ್ತು;
ಮರುಳ್ಳಳಾಡುತಿಹ ಮಸಣವಾಗಿಹುದಿಂದು! -
ಕಾಳೆಗದ ನೆಲಗಳೆನೆ ಬಿತ್ತರದ ಮಸಣಗಳ್!
ಕಾಳೆಗವೊ ಬಿತ್ತರದ ಕೊಲೆಗೆಯ್ಯೆ! ಗೆಲವೆಂದರೇನ್? -
ಸೋಲ್ವರ ಸಂತಾಪಂ; ವಿಜಯಿಗಳ ಪೆರ್ಮೆ! -
(ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ; ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಬಿಸುಸುಯ್ಯು)
ಎನ್ನಾಳ್ಳಿಕೆಯ ತುತ್ತತುದಿಯೊಳೆ ವೀರಾತ್ಮರ್
ಎನಿತಳಿದು ಪೋಗಿಹರ್? ಶಿವಶಿವಾ, ಮಸಣಮೆನಗೆ
ಈ ಚರಮ ಸೋಪಾನಮಾದುದೆ? - ನೆತ್ತರಲಿ

ಕಾಲೊಳೆಯುವಂತಾಯ್ತೆ ತಿರೆಯನಗಲುವ ಮುನ್ನಂ!
ಚಲದಂಕಮಲ್ಲರೆನಿತಳಿದಿಹರ್? ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ್
ಎನಿತಳಿದಿಹರ್? ತರುಣರೆನಿಬರ್ ಮಡಿದಿಹರ್?
ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳ್: ಆಚಾರ್ಯ
ಭೀಷನ್, ಕರ್ಣನ್, ದ್ರೋಣನ್, ಅಭಿಮನ್ಯು
ಮಹಾವೀರರನಿಬರುಂ ಸಮರ ಹುತವಹನಿಂದ
ಬೇಳ್ ಕೆಂಗೊಳಿನೊಲ್ ಬೂದಿಯಾಗಿರ್ಪರ್.
ಕೌರವ ಮಹಾನುಭಾವನ್ ಪಗೆಯ ಕೈತವಕೆ
ಸಿಲ್ವಿ ತೊಡೆಯೊಡೆದು ತನ್ನ ತಿರೆಗುರುಳಿಹನ್!
ಉಕ್ಕವದ ಕಾಳಗದಿ ಅಳಿವಾಯ್ತು ಕರ್ಣಂಗ್!
ಬಲಿಯಾದನಾ ದ್ರೋಣನ್ ಅರನ ಮಗನಾಡಿದಾ
ಮುಗ್ಧಮಿಥ್ಯೆಯಂ ನಂಬಿ! - (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಭಾವದಿಂದ)
ಇಳಿದು ಬಾ, ಕಳ್ಳಲೆಯೆ,
ಬಾನ ಹೊಡೆಯಿಂದಿಳಿದು, ಬಾ, ಮುಸುಕು ಮಸಣಮಂ.
ಕುರುಕುಲಾರ್ಕನ ಚರಮ ದುರವಸ್ಥೆಯಂ ಸಹಿಸಲ್
ಆರದೆಯ ಪಡುಗಡಲಿಗಿಳಿದ ಬೆಂಗದಿರನೇ,
ಮರಳಿ ನೀ ಮೂಡದಿರ್! ನಿನ್ನ ಪೊನ್ನೆಳಗಿನಿಂ
ಈ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯಮಂ ಮರಳಿ ಬೆಳಗದಿರ್!
ಇನ್ನಿದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಮಲ್ಲು, ಇಳೆಯ ಬಲ್ಮಸಣಂ!

(ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲೆ ತೋರದೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಹೆಮ್ಮಸಣವನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ದ್ವಾಪರನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಸುಂದರ ಭಾದ್ರಾಕಾರನಾದ ಕಲಿಪುರುಷನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ದೃಷ್ಟಿಸಿನೋಡಿ ದೂರ ನಿಂತ ದ್ವಾಪರದೇವನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನ ಬಳಿ ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ತುಸು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ . ದ್ವಾಪರನು ಯಾವುದೋ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ ಬಹಿಃಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆ ಮರತುಬಿಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - ದ್ವಾಪರದೇವ!

ದ್ವಾಪರ - (ಅನನ್ಯಚಿತ್ತನಾಗಿ ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ)

ಏನ್ ರೌದ್ರಮೇನ್ ಕ್ರೂರಮೇನ್ ದುಃಖಮಯ ದೃಶ್ಯಂ!

ದಿಟ್ಟಪರಿವನ್ನೆವರಂ ಎತ್ತ ನೋಡಿದೊಡತ್ತ

ನಾಶಮೇ ನಗುತಿಹುದು ವಿಕಟಾಟ್ಯಹಾಸದಿಂ!
ಕಣ್ಣಿಡುವ ಕಡೆ ಮುರಿದ ಪೊಂದೇರುಗಳ ರಾಶಿ;
ಎತ್ತ ನೋಡಿದಡತ್ತ ಸತ್ತಾನೆಗಳ ಮೊತ್ತ;
ರುಂಡಗಳ ಚೆಂಡಾಡುತಿಹ ಮರುಳ್ಳಳ ಬಳಗಂ;
ಬೆನ್ನ ಬೀವಂ ಸಿಗಿವ ಸೃಗಾಲಗಳ ಗುಂಪು! -
ಎನ್ನ ಯುಗದಂತ್ಯದೊಳೆ ವಿಲಯಮಾದಂತಿಹುದು!
(ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ)

ಕಲಿ - ಆವುದೋ ಎದೆಬಿರಿವ ಚಿಂತೆಯೊಳ್ ಮುಳುಗಿಹನ್.
ಕರೆದರೂ ಎನ್ನ ದನಿ ಕೇಳಿಸದು. ದ್ವಾಪರನ್
ಇಂತು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಮೈಮರೆತುದನ್
ಆನಾವಗಂ ಕಂಡದಿಲ್ಲಂ. - ದ್ವಾಪರದೇವ!

ದ್ವಾಪರ - (ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದು ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ)
ಎನಿದೀ ಸದ್ಗುಗಳ್? ಆರ್ತನಾದಗಳೇನ್?
ಮೌನಮೇ ನೋವಿನಿಂದೊಯ್ಯೆಯ್ಯನಳುವಂತೆ
ತೋರುತಿದೆ. ಕವಿರ್ದಿರ್ಪ ನಟ್ಟಿರುಳೆ ಬಿಸುಸುಯ್ಯು
ನರಳುವಂತಿರ್ಪುದು. ಕೈಮುರಿದ ಕಾಲ್ಮುರಿದ
ಹೊಡೆಯೊಡೆದ ತಲೆ ಸಿಡಿದ ನೂರಾರು ಸೈನಿಕರ
ಅಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಣಿಗಳ ತುಮುಲ ರೋದನಂ
ಜವನೆದೆ ಬೆದರಿಪಂತೆ ಬಾನ್ಸೇರುತಿಹುದು. -
ಹಾ ಕೈರವೇಂದ್ರ! ಹಾ ಭೀಷ್ಮ! ಹಾ ದ್ರೋಣ!
ಹಾ ದಿವಾಕರತನಯ ! (ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ದ್ವಾಪರದೇವ!

ದ್ವಾಪರ - (ತಿರುಗಿನೋಡಿ, ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಅಲುಗದೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ)
ಕಲಿ ಮಹಾಶಯ!

ಕಲಿ - ಏನಿದಿಂತೊರ್ವನೇ
ನಿಂತು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿರ್ಪೆ? ಕರೆದೊಡೆಂ
ಕೇಳಿಸದು. ಆವ ಮೆಯ್ಯಿಲಿಯೊಡನೆ ನುಡಿಯುತಿಹೆ?

ದ್ವಾಪರ - (ಉಕ್ಕಿಬರುವ ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆದು ನೀಳ್ಗನಿಯಿಂದ)

ಕಲಿದೇವ, ದ್ವಾಪರನ್ ಕಲಿಯನೀ ಮಸಣದಲಿ
ಎದುರುಗೊಳ್ಳಂತಾಯ್ತೆ? ಮಂದೆ ಬಹ ಯುಗಪುರುಷನ್
ಆಗಲಿಹ ನಿನಗೆ ಈ ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನಲಿ
ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಪ್ಪಂತುಟಾಯ್ತೆ? ಎನಿತೆನತೊ
ಬರಿಸಗಳ ಗೆಯ್ಯಿಯಿಂ ಗಳಿಸಿದ್ ಸಂಸ್ಯತಿಯ
ಚೆಲ್ವಿಕೆ ತುತ್ತತುದಿಯಲಿ ಪುಚ್ಚಳಿದು ಪೋಯ್ತೆ?
ನಿನಗೆನ್ನ ಕಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ಮರಳಿವ
ಸಮಯದಲಿ, ಅವ ಪೆರ್ಮೆಯೊಳಾವ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ
ವಸ್ತುವನ್ ಎನ್ನಕೃತಿ ಎಂದಾನು ತೋರಿಸಲಿ?
ಈ ಮಹಾಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ಮಶಾನಮಂ ತೋರಲೇನ್?
ಅಳಿದ ತುಳಿಲಾಳ್ಳಳ ಶವಂಗಳಂ ನಿನಗಿತ್ತಪೆನೆ?
ಮುರಿದ ಹೊಂದೇರುಗಳ ಮುಂದೆಯಂ ತೋರ್ದಪೆನೆ?
ನಿನಗಾವ ಮಂಗಳದ ಸಿರಿಯನೀಯಲಿ? ಹೇಳು!

ಕಲಿ - ದ್ವಾಪರದೇವ, ನೀನಿಂತೇಕೆ ಉಮ್ಮಳಂ
ಪಡುತಿರ್ಪೆ? ಶಾಂತನಾಗಯ್. ನೀನಿತ್ತುದಂ
ಸಂತಸದಿ ಕೈಕೊಂಡು ಎನ್ನುಜ್ಜಗಂ ಗೈವೆನ್.
ನಿನ್ನೊಳೂಣೆಯಮೇನ್? ವ್ಯಕ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಯನೆಲ್ಲ
ತನ್ನೊಡಲಿನೊಳ್ ಪುತ್ತು ಸಲಹಿದಾ ನಿತ್ಯತೆಯೆ
ಮರಳಿಯದನ್ ಅವ್ಯಕ್ತಮನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಕೆ
ಯುಗಪುರಷನಾದ ನೀನದಕೇಕೆ ದುಮ್ಮಾನಂ
ಗೊಳ್ಳುತಿಹೆ? ರಸಪೂರ್ಣ ಶೂನ್ಯದಿಂದೊಗತಂದುದೀ
ವಿಶ್ವಂ; ಅದರೊಳೆ ವಿಲೀನಮಾಗಡಗುವುದು ತಾನ್.
ಆದೊಡೇನ್? ಮರಳಿ ಬೇರೊಂದಾಕೃತಿಯ ತಳೆದು,
ಬೇರೊಂದು ಕಟ್ಟಳೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ, ಬೇರೊಂದು
ಕಾಲದಲಿ ಮೂಡುವುದು. ಲೀಲೆಯೆಂಬುವುದೆಲ್ಲ
ಮೂಡುವುದು ಮುಳುಗುವುದರಲ್ಲಿಹುದು. ಅದಕೇಕೆ
ಮರುಗುವುದು? ಕನಸಿನಲಿ ಕಂಡ ಕಡವರಮಳಿಯೆ
ಎಚ್ಚತ್ತು ಶೋಕಿವುದುಚಿತಮಲ್ಲು.

ದ್ವಾಪರ - (ಬಿಸುಸುಯ್ಯು, ಕಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು)

ಕಲಿದೇವ,

ಇಂದಳಿದುದನಿತುಮುಂ ಮುಂದೆ ಐತಂದವುದೆ?

ಕಲಿ - ಅಹುದು, ಸಂದೇಹಮಿಲ್ಲ.

ದ್ವಾಪರ - (ಸುತ್ತಲೂ ಕೈನೀಡಿ ತಿರುಗಿಸಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೆಡೆದ ಬೀರರಲ್ಲರನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ)

ಈ ಬೀರರನಿಬರಂ?

ಕಲಿ - ಈ ಬೀರರನಿಬರಂ!

ದ್ವಾಪರ - ಬಂದೊರೆಯ ಕಂದನಹ

ಭೀಷ್ಮನಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ್?

ಕಲಿ - (ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಮೊಂಡ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ) ಭೀಷ್ಮನನ್

ಮೀರಿದಪರೈತಹರ್!

ದ್ವಾಪರ - ಭೀಷ್ಮನೊಲ್ ಸೂರಳಂ

ತಪ್ಪದಿಹ ಪಾರ್ಥಿವರ್?

ಕಲಿ - ಅದಕೆರಡು ಮಡಿಯಹರ್

ಜನಿಸುವರ್

ದ್ವಾಪರ - ದ್ರೋಣನೊಲ್ ಬಿಲ್ಲೋಜರೈತಹರೆ?

ಕಲಿ - (ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಲೂ)

ಕರ್ಬೋಗೆಯ ಕಾರುವ ಸಿಡಿಲ್ಲಳನೆ ನಿರ್ಮಿಪರ್?

ಗ್ರಹ ಚಂದ್ರ ತಾರೆಗಳನಲೆಯುವರ್; ತೂಗುವರ್!

ದ್ವಾಪರ - ಕರ್ಣನಂತಹ ದಾನಿಗಳ್ ಬಹರೆ?

ಕಲಿ - ಬರದಿರರ್!

ದ್ವಾಪರ - ಬಿಂಕದಲಿ, ಚಲದಲಿ, ಕಡುಡಿಟ್ಟತನದಲಿ,
ಬಳಲದಿರ್ಪದಟಿನಲಿ, ಪೆಂಪಿನಲಿ, ಪೆರ್ವೆಯಲಿ,
ಬಲೈಯಲಿ, ನೇಹದಲಿ, ಪರಮ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಲಿ
ಕೌರವಂಗೆಣೆಯಹ ಮಹಾನುಭಾವರು ಬಹರೆ?

ಕಲಿ - ಅಹುದು ಅದಕೆ ಸಂದೆಯಮೇಕೆ?

ದ್ವಾಪರ - (ಸಂತೋಷದಿಂದ)

ಧನ್ಯನ್?

ಅವರನಾಳುವ ಪುಣ್ಯವಿಹ ನೀನೆ ಧನ್ಯನ್!
ಆದೊಡಂ, ಕಲಿದೇವ, ನಿನ್ನ ಯುಗದಾಳುಗಳ್
ಕುಬ್ಜರೆಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದ್ಧಮಾಗಿರ್ಪುದೈಸೆ?

ಕಲಿ - (ಬಿಂಕದಿಂದ)

ಕುಬ್ಜರಾದೊಡಮೇನ್? ದೀರ್ಘದೇಹಿಗಳಪ್ಪ
ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ಭುಜವನಡರುವರೈಸೆ?
ಅದರಿಂದ ಪೂರ್ವಯುಗಗಳ ನರರಿಗಿಂತಲುಂ
ಉನ್ನತರ್; ಬಿತ್ತರದ ದಿಟ್ಟಿಯಂ ಪಡೆದವರ್!
ಚಳಿವೆಟ್ಟಿಗಿಂತಲುಂ ಅದರ ನೆತ್ತಿಯೊಳಿರ್ಪ
ಧವಳಗಿರಿ ಶೃಂಗಮೇ ಪಿರಿದುಪ್ಪುದೈಸೆ? -
ಸಾವಿನಲಿ ಹೊಸಬಾಳು ಹುದುಗಿಹುದು; ನಾಶದಲಿ
ನವಸೃಷ್ಟಿ ಪವಡಿಸಿದೆ. ನೂರು ಮಾತಿಂದೇನ್?
ಸಾವೆ ಹೊಸಬಾಳಿಗಾಧಾರಮಾಗಿರ್ಪುದು.
ನಾಶಮೇ ನವಸೃಷ್ಟಿಗುತ್ತಾಹಮಾದಪುದು!

ದ್ವಾಪರ - ಯುಗಗಳೊಳ್ ಕಲಿಯುಗಮೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಮೆಂದೆಂಬೆಯೇನ್?

ಕಲಿ - ಶ್ರೇಷ್ಠಮಪ್ಪುದೊ ಅಲ್ಲೊ ಅದನ್ ಆನೀಗಳೊರೆಯೇನ್?

ಉನ್ನತೋನ್ನತಮೆಂದು ಕೆಚ್ಚಿನಿಂ ನಿಚ್ಚಿಹೆನ್.
ಪೂರ್ವಯುಗದನುಭವದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆಯೇ
ಬರುವ ಕಾಲದ ಭವ್ಯಮಂದಿರವ ನಿರ್ಮಿಪೆನ್.

ದ್ವಾಪರ - (ಹರ್ಷದಿಂದ)

ನವಯುಗದ ನವಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಕಲಿದೇವ,

ನಿನಗೆ ಮಂಗಳಮುಕ್ತೆ! ಇಂದಗೆನ್ನಾಳ್ವಿಕೆ

ತುದಿಯನ್ನೆದಿಪುರು. - ನಾನಿನ್ ತೆರಳ್ವಪೆನ್:

ಕೌರವೇಂದ್ರನ್ ಕಡೆಯುಸಿರನೆಳವೆ ಮುನ್ನಮೇ

ನಾನಾತನನ್ ಕಂಡು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬ

ನಿಡುಬಯಕೆಯಿದೆ. ಎನ್ನ ಯುಗದೊಳಾತನೆ ನರನ್

ತನ್ನ ಚಲದಿಂ, ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂ, ತನ್ನತುಳ

ದೃಢತೆಯಿಂದೆಂತುಟು ಮಹಾಸತ್ವನಹನೆಂಬ

ಸ್ವತ್ವಮಂ ತಿರೆಗೆಲ್ಲ ತೋರಿಹನ್. - ನಿನಗದೋ

ಎನ್ನೀ ಕಿರೀಟಮಂ ನೀಡುವೆನ್. (ಕಿರೀಟವನ್ನು ತೊಡಿಸಿ)

ಮೇಣಿದೋ

ರಾಜಕರವಾಲಮಿದೆ! (ಕೊಡುತ್ತಾನೆ)

ಕಲಿ - (ನಮ್ರನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ)

ಅಗ್ರಜನೆ, ನಿನಗದೋ

ನಮಿಸುವೆನ್. ನಿನ್ನ ಅನುಭವಮೆನಗೆ ಬಟ್ಟಿದೋರಲಿ!

(ಇಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿ ಆಲಿಂಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ತರುವಾಯ ದ್ವಾಪರನು ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗಿ ಶ್ಮಶಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂಚರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕಲಿ ದ್ವಾಪರನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - ಅಣ್ಣಾ, ಏನ ನಿಟ್ಟಿಸುತಿರ್ಪೆ? ಏಕೆ ಬಿಸುಸುಯ್ಯತಿಹೆ?

ದ್ವಾಪರ - (ಹೋದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸದೆ ಮರುಕದಿಂದ)

ನೊಡಲ್ಲಿ, ಕಲಿದೇವ?

ಕಲಿ - ಏನಿದೀ ಬೆಳಕುಗಳ್? ಕತ್ತಲೆಯ ನೂರಾರು

ಸೊಡರ್ಗಳಂ ತೆಕ್ಕನೆ ಬೆಸಲೆಯಾದಂದದಲಿ

ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿ ಪರಿವನ್ನೆವರಂ ಎತ್ತಲುಂ ಚಲಿಸಿ

ರಂಜಿಸಿಪುರು ಪೊಂಜುಗಳ ಬಲ್ಲುಗಳಂ!

ದ್ವಾಪರ - ನೋಡಯ್, ಮತ್ತೇನನ್ ಕಾಂಬೆ, ನೋಡಯ್.

ಕಲಿ - (ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ)

ಏನಿದೀ ರೂಪಗಳ್? ಕೆಂಜೊಡರ್ಗಳ ಮಬ್ಬು
ಬೆಳಕಿನಲಿ ಮುಸುಕು ಮುಸುಕಾಗಿರ್ಪ ಮಾನವರ
ನೂರಾರು ಛಾಯೆಗಳ್ ಮೆಲ್ಲನೆ ಚರಿಸುತಿಹವು.

ದ್ವಾಪರ - (ದುಃಖದಿಂದ)

ಅರಿಯೆಯೇನ್, ಕಲಿದೇವ, ಅರಿಯೆಯೇನ್? ಪಾಂಡವರ
ಕೌರವರ ಪಕ್ಷದಲಿ ಕಾದಾಡಿ ಮಡಿದವರ
ಅಕ್ಕರೆಯ ಬಂಧುಗಳ ತಮ್ಮವರ ಪೆಣಂಗಳಂ
ಪುಡುಕುತ್ತೆ, ದೇಹಮಿಹ ಪ್ರೇತಗಳ ತೆರದಿಂದೆ,
ಬೆಸುಸುಯ್ಲು ಕಂಬನಿಯ ಸೂಸಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿಹರ್!

ಕಲಿ - ಜನನ ಮರಣದ ದುಃಖಗಳ್ ಪಿಂಡುಗೊಂಡು ಈ
ಮಸಣದಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಳ್ಕಂತೆ ತೋರ್ದವುದು!

ದ್ವಾಪರ - ಇದೆ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳ ರಣೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ
ಪ್ರತಿಫಲಂ! ನೋಡಿದೆ ರಣೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿದ್
ಮೆಯ್ಲಿಗಳದುಟಿನಿಂದುದಿಸಿರ್ಪ ಮಸಣಂ!
ಮೇಣಿದೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಿಂ,
ವೀರ ಸಂಗ್ರಾಮದಿಂ, ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಹ
ವಿಜಯದಿಂ ಮೂಡಿ ಬಂದಿಹ ಸೂಡುಗಳ ಬೀಡು!
ಶವಗಳುಗ್ರಾಣಂ! ನಿಶಾಚರಿಗಳಿಗೆ ನಾಡು!

(ಇಷ್ಟರೂ ನೋಡುತ್ತಾರೆ ನೋಡುತ್ತ ದೂರವಾಗಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತಾರೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗ. ದೂರ ಕತ್ತಲೆಯ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಪೋಜುಗಳ ಓಡಾಟವೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಷ್ಟ
ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಗಳ ಚಲನೆಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬರಬರುತ್ತ ಸಮೀಪವಾಗುತ್ತವೆ. ಗೀರ್ವಾಣ, ನೀಲಾಕ್ಷ, ಚಾಣೂರರೆಂಬ
ಮೂರು ಜನ ಕಿಂಕರರು ಪೊಂಜಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತ , ಬಗ್ಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು
ಸಲ ತೇರುಗಳು ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿ ಇಣಕೆ ನೋಡಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಹೆಣದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ

ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೂಕಿ ನೂಕಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಕೆತ್ತಿಹೋದ ಮುಖ ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೌರವೇಂದ್ರನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಚಾರರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪರಾಭವವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನಿರುವ ತಾಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಸೇವೆಮಾಡಲು ಆತುರರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.]

ಗೀರ್ವಾಣ - (ಪೊಂಜನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆತ್ತಿ) ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಚಾಣೂರ, ಕತ್ತಲಲಿ ಮುಂಚೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯದಿರು. ನೆತ್ತರುಗಸರಿನಲಿ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತ ಕೋಲ್ಬುದಿಗಳಡಗಿಹವು.

(ಚಾಣೂರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ನೀಲಾಕ್ಷ - ಗೀರ್ವಾಣ, ದೀವಿಗೆಯನಿತ್ತ ಹಿಡಿ. ಮಣಿ ಮಕುಟ ಮಸ್ತಕದ ಕಲಿಯೊರ್ವನಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಹನು. ಆಕೃತಿಯೊಳೆಮ್ಮೊಡೆಯನನೆ ಹೋಲುವನು.

ಚಾಣೂರ - (ಓಡಿಬಂದು) ಎಲ್ಲಿ? ಎಲ್ಲಿ?

(ಮೂವರೂ ಪೊಂಜಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.)

ಗೀರ್ವಾಣ - ನೀಲಾಕ್ಷ, ನಿನಗೇನ್ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದೆಯೆ? ಕಂಡ ಕಂಡ ಪೆಣನೆಲ್ಲಮಂ ಎಮ್ಮೊಡೆಯನೆಂದೊದರುತಿಹೆ!

ಚಾಣೂರ - ಕರಡಿಯನ್ ಕಂಡುಳಿಕಿದಾತಂಗೆ ಕಗ್ಗಲೆ ಕರಡಿಯಹುದಂತೆ. ಅಂತೆ ನೀಲಾಕ್ಷಂ ಗನಿಬರುಂ ಕುರುಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೆ ತೋರುವರು.

ನೀಲಾಕ್ಷ - (ದುಃಖದಿಂದ ನಿಡುಸುಯ್ಯು) ಅಯ್ಯೋ, ಕೌರಕುಲೇಂದ್ರನನ್ ನೋಡುವಾಸೆ ನನಗೆ ಮರುಳಮರಿದಂತಿಹುದು. (ಕಣ್ಣೀರ್ಮಿಡಿದು) ಈ ಪೆಣದ ಬಣಬೆಗಳೊಳು ಕುರುಪತಿಯನೆಂತು ಹುಡುಕುವುದೊ ನಾನರಿಯೆ. ಶವಗಳಂ ತುಳಿತುಳಿದು ಪೆಣದಿನಿಗಳಾಗುತಿಹವು.

ಚಾಣೂರ - ಬಾಣದಮೊನೆಗಳಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಮೆಟ್ಟಿ ನನ್ನಡಿಗಳೆರಡೂ ಜಜ್ಜರಿತವಾಗಿಹವು. ಇದೇನು ರಣರಂಗವೋ! ಪಾಳೊಲೆಯ ನೆಲೆ!

ನೀಲಾಕ್ಷ - ಇನ್ನೆಗಂ ಸಮರರಂಗಂ ಇನಿತು ಭಯಂಕರಮೆಂದು ನಾನರಿದುದಿಲ್ಲ. ಸಮರ ಸಮಯಕಿಂತಲೂ ಸಮರೋಪಸಂಹಾರದೀ ಮಸಣಮೇ ಮಿಗಿಲಗುವರ್ವಡೆದಿಹುದಲ್ಲೆ?

ಗೀರ್ವಾಣ - ಕಾಳಗದಿಂತೈತಹ ನಾಶದಗುಂದಲೆಯಂ ನಾನಿಂದು ಮನಗಂಡೆ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗಿಂತುಟಾಗುವುದೆಂದು ಮೊದಲಂದು ತಿಳಿದರಾರು?

ಚಾಣೂರ - ಸಮರ ಕಲಾಕೋವಿದರೆಂದು ಪೆಸರಾಂತ ಮೆಯ್ಲಿಗಳನ್ ತುಳಿಲಾಳ್ಳಳನ್ ಬಿಲ್ಲೋಜರನ್ ಇಚ್ಛಾಮರಣಿಗಳನ್ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳನ್ ತನ್ನ ದಳದೊಳ ಪಡೆದೆ ಎಮ್ಮೊಡೆಯಂಗೆ ಸೋಲಪ್ಪುದೆಂದಾರು ಬಗೆದಿದರು?

ನೀಲಾಕ್ಷ - ಆರೇನನ್ ಮಾಳ್ವರು, ಬಿದಿಯಡ್ಡಬರ್ಪಾಗಳ್?

ಚಾಣೂರ - ಮುಂದೆ ನಡೆ, ಗೀರ್ವಾಣ. ಎಮ್ಮೊಡೆಯಂಗೆ ಕಟ್ಟಿಕಡೆಯ ಸೇವೆಯನಾದರುಂ. ಗೈದು ಸೈಪಂ ಪಡೆವಂ.

ಗೀರ್ವಾಣ - ಎಮ್ಮೊಡೆಯನನ್ನರ್ ಮತ್ತಾವ ದಾತಾರನಂ ಇನ್ನಿಳೆಯ ಮೇಲಾವು ಕಾಣುವೆವು? ದಯೆಯೊಳಾತಂಗೆ ದೊರೆಯಪ್ಪರಾರಿಹರು? ಡಿಂಗರಿಗರ್ಗೆ ಆತನೊಲು ಕಡುನೇಹಮಂ ತೋರ್ಪ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾರು ಈ ತಿರೆಯೊಳಿರ್ಪರು?

ನೀಲಾಕ್ಷ - ನಮಗಾತನೇ ತಂದೆಯಾಗಿದರ್ನ್. ಆತನಳಿದ ಬಳಿಕ್ಕ ನಾಮೆಲ್ಲರುಂ ತಿರಿದುಂಬ ದೇಸಿಗರಲ್ಲೆ?

ಚಾಣೂರ - ಹಾ ತಂದೆ, ಎಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತ ಪುಡಿಯೊಳು ಪವಡಿಸಿ ಪೊರಳುತಿಹೆ? ಗೀರ್ವಾಣ, ಎಮ್ಮೊಡೆಯನ ಎದೆಯನರಿವ ನಲ್ಲತೆಯೊಂದನ್ ನಿಮಗೊರೆವೆನ್; ಆಲಿಸಿಂ. ಒರ್ದಿನಂ ನಟ್ಟಿರುಳ್. ಆನ್ ರುಜೆಯಿಂ ನೊಂದು ನರಳಿ ಸಜ್ಜೆಯೊಳ್ ಪವಡಿಸಿದೆ. ಎನ್ನಾಕೆ ಎನ್ನ ಪೊರೆಯೊಳೆ ಕುಳಿತು ಕಂಬನಿಗಳಂ ಸೂಸುತ್ತಲಿದರ್ಳು. ಎನಗೆ ಕಡೆಗಾಲಂ ಬಳಿಸಾರಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಪೊಳ್ಳಿನೊಳೆಮ್ಮ ಬೀಡಾರದ ಬಾಗಿಲನ್ ಆರೊ ತಳ್ಳಿದವೊಲಾಯ್ತು. ಎನ್ನಾಕೆ 'ಆರವರ್?' ಎಂದುಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೆ ಕೂಗಿದಳು. ಆಗ ಕರುಣೆಯಿಂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಕೊರಲದೊಂದು 'ಆನ್ ಬಂದಿಹೆನ್, ಚಾಣೂರ, ಬಾಗಿಲನ್ ತೆರೆ' ಎಂದಿತು. ತೆರೆಯೆ, ಚರೆಯೊಬ್ಬರಿಲ್ಲದೆಯೆ ಒಂಟಿಗನಾಗಿ ಮೈಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೌರವ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ ಕಂಡೆ. ಎನಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಂ ದರ್ಶಿಸಿದ ಭಕ್ತನಂತೆ ಸಂತಸಂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ರುಜೆಯಡಗಿದುದು! ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆಲ್ಲಿ? ಆನೆಲ್ಲಿ? ಆತನೆಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೈವಮೆ ದಿಟಂ!

ನೀಲಾಕ್ಷ - ಸೋತೊಡೇನ್? ಗೆದ್ದೊಡೇನ್? ಎದ್ದೊಡೇನ್? ಬಿದ್ದೊಡೇನ್?, ನರಕದೊಳಿದೊಡೇನ್? ಸಗ್ಗದೊಳಿದೊಡೇನ್? ಎಮ್ಮೊಡೆಯನ್ ತಾನಾವಾಗಂ ಎಮ್ಮೊಲೈಯೊಡೆಯನೈಸೆ!

ಗೀರ್ವಾಣ - ಅವನ ಮತಿ ನಮಗೆ ಮತಿ; ಗತಿ ನಮಗೆ ಗತಿ. ಬನ್ನಿಂ? ತಂದೆಯಂ ಪುಡುಕುವಂ!

(ಕಿಂಕರರು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋಗಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದೂರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಾತೆಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ದೋದಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಗಂಡನು ಮಡಿದ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಾಲಾಳು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಪತಿಯ ದೇಹವನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ.)

ಕಂದ - ಅಮ್ಮಾ, ಕತ್ತಲೆಯೊಳೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿತಿಹೆ?

ಮಾತೆ - ಮಗೂ, ತಿರೆಗೆ ನಿನ್ನನ್ ಪಡೆದವನ ರುದ್ರಭೂಮಿಗೆ.

ಕಂದ - ಎಷ್ಟು ದೂರ? ಅದು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ?

ಮಾತೆ - ಅದನೆ ಹುಡುಕುತಿಹೆನು, ಕಂದಾ. (ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಹೆಣವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಂದನೂ ಹೋಗಿನ್ನೋಡಿ)

ಕಂದ - ಅಮ್ಮಾ, ಯಾರಿವನು?

ಮಾತೆ - ಯಾವನೋ ನಿನ್ನಂತಹ ಮುದ್ದು ಕಂದನನ್ ಪಡೆಸಿರುವ ತಂದೆಯೀತನು, ಮಗೂ.

ಕಂದ - ಇಲ್ಲೇಕೆ ಮಲಗಿಹನು? ಇವನಿಗೆ ಮನೆಯಿಲ್ಲವೆ? ದೇಸಿಗನೆ?

ಮಾತೆ - (ಸ್ವಗತ) ಬಾಳು ಏನೆಂದುದನ್ ಅರಿಯದಿರುವ ಈ ಕೂಸಿಗೆ ಸಾವಿನ ಪರಿಚಯಮಂ ನಾನೆಂತು ಮಾಡಿಕೊಡಲಿ! (ಮಗುವಿಗೆ) ಕಂದಾ, ಕಾಳೆಗದ ನೆಲದೊಳೆ ವೀರರಿಗೆ ಬೀಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೆಂತು? ಸತ್ತವರ ಸಂಗದಲಿ, ಸತ್ತವರ ನೇಹದಲಿ ಬಾಳುತಿರುವ ಈತನನು ದೇಸಿಗನೆಂದು ಕರೆವುದೆಂತು? ಸಮರವಿಲಯಾಗ್ನಿಗೆ ಬಾಳನ್ನು ಬೇಳಿದಿವನು ಜವನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿಹನು. ಮರಳಿ ಎಚ್ಚರನು!

ಕಂದ - ಮರಳಿ ಮೇಲೇಳನೇ?

ಮಾತೆ - ಮೇಲೇಳನು.

ಕಂದ - ಮರಳಿ ಮಾತಾಡನೇ?

ಮಾತೆ - ಇಲ್ಲ.

ಕಂದ - ನನ್ನಂತೆ ಇವನಿಗೊಬ್ಬ ಕಂದನಿಹನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ, ಆ ಕಂದನನು ಮರಳಿಎದೆಗಷ್ಟಿ ನಲಿಯನೇ?

ಮಾತೆ - (ಶೋಕ ಹೆಚ್ಚಿ) ಇಲ್ಲ, ಮಗೂ, ಇಲ್ಲ! ಇನ್ನಿನವನು ಚೆಲುವಾದ ಈ ತಿರೆವೆಣ್ಣಿನಂಕದಲಿ ಸಂಚರಿಸಲಾರನು:

ಕಾಲ್ಗುಡುಗಿಹವು! ಇನ್ನಿವನ ಕೊರಲಿಂದ ಮಾನವರಾಡುವ ಇಂಚರದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಾರವು :

ನಾಲಗೆಯಳಿದಿಹುದು! ಇನ್ನೀತನೆದೆಯಲಿ ಸತಿಪ್ರೇಮ, ಸುತವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಬಂಧುಮಮತೆ, ಕರುಣೆ, ನಯ, ದಯೆ ಮೊದಲಾದ

ಮಾನವೀಯ ದಿವ್ಯಭಾವಗಳಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಮೂಡಲರಿದು! (ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ.) ನಗಲಾರನಿವನು! ಈತನಳಲೂ ಆರನು!

ಸುಖಪಡಲಾರನು! ದುಃಖಪಡಲೂ ಆರನು! - ಶಿವಶಿವಾ, ಸಾವಿನ ಮೌನಕಿಂತಲು ಬಾಳಿನ ಗೋಳೆ ಲೇಸಲ್ಲೆ? - ಕಂದಾ,

ಈತನೀಗೊಂದು ಬರಿಯ ಎಲುಬು ಬಾಡುಗಳ ಗೂಡು! ಬರುವವರು ಹೇಳದಿಹ, ಇರುವವರು ಕಾಣದಿಹ, ಹೋದವರು ಬಾರದಿಹ

ಸಾವಿನ ನಾಡು ಇವನಿಗೆ ಬೀಡು! ಈಗಳೀತಂಗೆ ಪಿತೃತ್ವಮಿಲ್ಲ, ಪತಿತ್ವಮಿಲ್ಲ, ಬಂಧುತ್ವಮಿಲ್ಲ, ಶತ್ರುತ್ವಮಿಲ್ಲ! ಈತನಿಗಳಣ್ಣನೂ

ಅಲ್ಲ, ತಮ್ಮನೂ ಅಲ್ಲ -

ಕಂದ - (ಬೆಚ್ಚಿ) ಇನ್ನೇನಾಗಿರುವನಮ್ಮಾ?

ಮಾತೆ - (ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ) ಹೆಣ! ಹೆಣ! ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನ ಹೆಣ!

ಕಂದ - (ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿ) ಅಮ್ಮಾ, ನಾವರಸುತಿರುವ ನನ್ನ ತಂದೆಯೂ ಇವನಂತೆಯೆ ಆಗಿರುವನೇನು?

ಮಾತೆ - (ಕಂದನನ್ನು ಬಿಗಿದಷ್ಟೆ ರೋದಿಸುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಜೀವನದ ಕಣ್ಣೆ, ಬಾಳಿನ ನಲ್ಮೆಯನಿಂತು ತೋರುತಿಹ ನಿನ್ನ ಮುಗ್ಧತನದೇದುರು ಸಾವೆನಿತು ಕರ್ಕಶತರ ಮಾಗಿತೋರುತಿದೆ!

(ಮಾತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವ ಕಂದನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಅದೇ ಮನಣದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ವಿಕಾರಾಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಮರುಳುಗಳೆರಡು ಭಯಗೊಂಡು ಬಿರುಬಿರನೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿ ಕಿಟ್ಟನೆ ಬೇರುತ್ತವೆ.]

೧ನೆ ಮರುಳು - ಅಕ್ಕ, ನನಗಿನ್ನುಂ ಆ ಹಾಳು ದುರ್ಯೋಧನನ್ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಗದವೀಸಿ ಬರುವನೋ ಎಂದಳ್ಳು! ಮಾನವರ್ ಕೊಲೆಗೆ ಕೈಯಿಡೆ ಮಾರಿಯನ್ ಮೀರ್ದಪರ್.

೨ನೆ ಮರುಳು - ತಂಗೆ, ತೆಗೆ ತೆಗೆ ಪುಸಿಯುಳ್ಳನ್! ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ದುರ್ಯೋಧನನ್! ಭೀಮನ ಗದೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂ ಯೈಶಂಪಾಯನ ಕೊಳದ ತಡಿಯೊಳು ತೊಡೆಯೊಡೆದು ಪಟ್ಟಿಹನ್.

೧ನೆ ಮರುಳು - ಅಂತಾಗಲೆ ಬೇಕು ಆ ದುರುಳಂಗೆ!

೨ನೆ ಮರುಳು - ವಿಧಿವಿಳಸನದಿಂ ಅಂತಾದುದು; ಇಲ್ಲದಿರೆ ಭೀಮಂಗದುವೆ ಪಾಡಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು ನೋಡಿದೆನು ಅವರ ಗದಾಯುದ್ಧಮಂ. - ಕೌರವನು ಸೋತು ಸೋತವನಲ್ಲ; ಭೀಮನು ಗೆದ್ದು ಗೆದ್ದವನಲ್ಲ.

೧ನೆ ಮರುಳು - (ದೂರ ನೋಡಿ) ಅಕ್ಕ, ಇದೇನ್ ಮಾನವರ ಮರುಳಾಟಂ ಎಮ್ಮ ಮರುಳ್ತನಮುಮಂ ಗೆಲುವಂತಿಪ್ಪುದು!

೨ನೆ ಮರುಳು - ನಿಶ್ಚಯಂ; ನಮಗೆ ಒಂದಿನಿತು ನಿಲಲುಂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಮಾನವರ ಮಂದೆಯೇ ಮನಣಮಂ ಮುತ್ತಿಹುದು.

೧ನೆ ಮರುಳು - ಎಮ್ಮ ಇರುಳಲೆತಮಂ ತಾಮೆ ಪಡೆದು ನಕ್ಷಂಚರಿಗಳಾದಮ್ತೆ ತೋರುವುದು.

೨ನೆ ಮರುಳು - ಈ ಎಡೆಯೊಳಾರುಂ ತೋರ್ಪುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನಿತು ನಿಂತು ಬಳಲೈಗಳೆದು ಮುಂತೆರಳುವಂ. - ತಂಗೆ, ಏಂ ಭಯಂಕರಂ ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಂ? ಮರುಳ್ಳಂ ಮರುಳ್ಳಿಡಿದು ಪೋಪಂತೆ ಕೊಲೆ ಕಳೆಯೇರಿಪ್ಪುದು.

೧ನೆ ಮರುಳು - ಪಿಂತಣ್ಣೆ ಮತ್ತಾವ ಕಾಳೆಗದೊಳುಂ ಇಂತಪ್ಪ ಬೀರಮುಂ ಇಂತಪ್ಪ ಕೊಲೆಯುಮಂ ನಾನ್ ಪಾರ್ದರಿಯೆನ್.

೨ನೆ ಮರುಳು - ಏನ್ ಮಚ್ಚರವೊ? ಏನ್ ಕಾಳೆಗದ ಪುರ್ಚೊ ಈ ಕೀಳ್ಮಾನಿಸರ್ಗೆ! ಇವರನಾನುಂ ಪೇಸುವೆನ್!

೧ನೆ ಮರುಳು - (ಭಯದಿಂದ) ಅಕ್ಕ, ಅತ್ತ ನೋಡಲ್ಲಿ!

೨ನೆ ಮರುಳು - ಮರುಳೋ? ಮಾನವಳೋ?

೧ನೆ ಮರುಳು - ಮರುಳಲ್ಲ. ಮರುಳು ಇಂತಗುವರ್ವಡೆದು ತೋರ್ಪುದಿಲ್ಲವಗಂ! ಅವಳೊ ನರೆದಲೆಯ ಮುದಿಯಳಲ್ಲೆ?

೨ನೆ ಮರುಳು - ತಂಗಿ, ಕೆದರಿರ್ಪ ನರೆನೆವಿರಿನಿಂದೇನ್ ರೌದ್ರಮಾಗಿಹಳ್? ಪೆಣಗಳ ನಡುನಡುವೆ ಅದೇನನ್ ಬಾಗಿ ಬಾಗಿ ಅರಸುತಿಹಳ್?

೧ನೆ ಮರುಳು - ತನ್ನಣುಗನನ್ ಪುಡುಕುತಿರ್ಪಂತೆ ತೋರ್ಪುದು. ಅಗೊ, ಪಾವನಮವ್ವ ತಾಯ ಒಲೈವೆಳಗು ಪರಿವೇಷದಂತೆ ಆಕೆಯನ್ ಬಳಸಿ ಪೆಣದಿನಿಗಳಂ ಪೊಯ್ಯೋಡಿ ಸುತ್ತಿಹುದು! ಇತ್ತಣ್ಣೆ ಬಳಿಸಾರಿ ಬರ್ಪಳ್! ಬಾರಕ್ಕಾ, ಮರೆಯಾಗುವಂ!

(ಮರುಳುಗಳು ಮಾಯಾವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ದೊಣ್ಣೆಯೂರಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅಕೆಯ ಮಗನು ಕೌರವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೊಡೆದಾಡಿ ಮಡಿದ ಕಾಲಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು . ಬಂದ ಮುದುಕಿ ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ನಿಡುಸುಯ್ಯು ನಿರ್ವಿಣ್ಣೆ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಮಾತುಗಳು ಆಯಾಸದಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ. ನಡುನಡುವೆ " ಅಯ್ಯೋ, ಉಸ್ " ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಮುದುಕಿ - ತೊಳಲಿದನಿತುಂ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಿಹುದಲ್ಲಾ ಈ ಪಾಳು ಪೆರ್ಮಸಣಂ! ಮುದಿತನಂ ಬರೆವರೆ ಜವ್ವನದ ಕಿರಿಯ ತಿರೆ ಬಿತ್ತರಮಾಗಿ ಪಿರಿ ದವ್ವದೆ ಸಾಜಂ! ಅಯ್ಯೋ, ಎನ್ನ ಮಗನೆತ್ತ ಪೋದನೋ ಎಲ್ಲಿಹನೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ. ತೊಳಲಿ ತೊಳಲಿ ಬಾಗಿ ಬಾಗಿ ಹೆಣಗಳು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಎನ್ನ ನಡು ಬೇನೆಯಿಂ

ಸಿಡಿಯುತಿದೆ. (ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಬೇನೆಯನ್ನು ಮುಖಭಂಗಿಯಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ಕರೆದು ಕರೆದು ಕೂಗಿಕೂಗಿ ಎನ್ನ ಕೊರಲು

ಒಣಗಿಹುದು. (ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಶ್ಮಶಾನದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಸಿ 'ಉಸ್ ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ.) ಇದೇನು ಕೊಲೆಯಾಟಮೋ ಇಳೆಯ ಎನ್ನ ಕಂದರಿಗೆ

ನಾನರಿಯೆನ್! (ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ಅಯ್ಯೋ ಮಗೂ! ನಿಚ್ಚಮುಂ ಬೈಗುವೊಳ್ಳಿನಲಿ ಗುಡಿಸಲ್ಲೆ ಬಂದು ನಾನಿತ್ತ ಕೈತುತ್ತುಗಳಂ ಮೆಲ್ಲತ್ತ ಅಂದಂದಿನ ರಣವಾರ್ತೆಯಂ ಪೇಳುತಿರ್ಪವನ್ ಇಂದೇತಕೆ ತಳುವಿದೆಯೋ? ನಿನಗೋಸುಗಂ ನಲ್ಲಣಿಸಂ ಸಮೆದು ನೀನೈತರ್ಪ ಬಟ್ಟೆಯನೆ ನಿಟ್ಟಿಸುತ ಬಾಗಿಲೊಳೆ ಕುಳಿತು ಕಾದೆನ್.

ಈಗೈತರ್ಪನ್ ಆಗೈತರ್ಪನ ಇನ್ನೇನೈತರ್ಪನ್ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತಿರೆ ನೇಸರನ್ನೆಗಂ ಪಡುವಣ ಬಾನ್ನೆದೆಯೊಳು ಬೈಗುಂಪಂ ಚೆಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯನೆ ಮುಳುಗಿದುದು. ಕಳ್ತಲೆಯ ಮರ್ಬು ತಿರೆಯೊಳುಂ ಮೇಣೆನ್ನೆರ್ದೆಯೊಳುಂ ಒರ್ಮೆಯೆ ಪರ್ಬಿದುದು. - ಅಯ್ಯೋ ಇನ್ನೇನನ್ ಮಾಳ್ವೆನ್? ಇನ್ನೆತ್ತಣ್ಣೆಪೋದಪೆನ್? (ಕರೆಯುತ್ತಾಳೆ.) ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಾ, ನಾರಾಯಣಾ! ನೀನೆಲ್ಲಿರ್ಪಯ್! ಬಳಿಗೆ ಬಾರಯ್! ನಿನ್ನಜ್ಜಿಯನ್ ಸಂತವಿಡಯ್! ಎನಗಿನ್ನಾರಿರರ್ಪರ್? ಎನಗೆ ನೀನೆ ಕಣ್! ನೀನೆ ಬಾಯ್! ನೀನೆ ಎರ್ದೆ! ನೀನೆ ಜೀವಂ! (ದೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ಕಂದಾ, ನಾರಾಯಣಾ! ನಾರಾಯಣಾ!

(ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿದುರನೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಾತ್ರಿ ಆತನು ತೆರಪಿಲ್ಲದೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನೀಡಾಡುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಮುದುಕಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಾರುವೇಷದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಮುದುಕಿ - ಅಪ್ಪಾ ಮಕ್ಕಳಿರಾ, ಎನ್ನ ನಾರಾಯಣನ್ ಎಲ್ಲಿರ್ಪನೆಂದು ತೋರ್ಪಿರಾ

ಕೃಷ್ಣ - (ಮೃದು ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ) ನಿನ್ನ ನಾರಾಯಣನ್ ಆರ್, ಅಜ್ಜಿ?

ಮುದುಕಿ - ನನ್ನ ನಾರಾಯಣನನ್ ಅರಿಯದವನ್ ನೀನೆಂತಹ ಕಿರಿಯವನೊ! ನಮ್ಮವರೊಳಂ ಮೇಣರಿಗಳೊಳಂ ನನ್ನ ನಾರಾಯಣನ ಬಲೈಯಂ ತಿಳಿಯದರೊಳರೇ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚಿಸಿದವನಂತೆ ನಟಿಸಿ) ಬಲ್ಲೆನ್, ತಾಯಿ, ಬಲ್ಲೆನ್. ಮನ್ನಿಸು ತಪ್ಪನ್. ನಿನ್ನ ನಾರಾಯಣನ್ ಈ ದಿಕ್ಕಿನೊಳೆ ಮಲಗಿಹನ್. ಪೋಗಿ ಕಾಣ್, ಅಜ್ಜಿ!

ಮುದುಕಿ - (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಮಲಗಿಹನ್? ಏಕೆ ಮಲಗಿಹನ್?

ಕೃಷ್ಣ - ಏತಕೊ, ತಾಯಿ, ಆನರಿಯೆನ್. ಆನ್ ಬರ್ಪ ವೇಳೆಯೊಳ್ ನಿನ್ನನೇ ಕೂಗುತಿರ್ದನ್.

ಮುದುಕಿ - (ಕೃಷ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ಕೈನೀಡಿ) ಮಗೂ, ಬಾ ಇಲ್ಲಿ. ಎನ್ನನ್ ಮೇಗತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸು. (ಕೃಷ್ಣನು ಆದರದಿಂದ ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ.) ಏನಪ್ಪಾ ನಿನ್ನ ಕೈಗುಣಂ! ಎನ್ನ ಬಳಲೈಯನಿತುಮಂ ದೂರ ಮಾಗಿ ಮೆಯ್ನಿತು ಬಲೈ ಮೈದೋರಿಹುದು!

ಕೃಷ್ಣ - (ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ) ಜವ್ವನದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮೆ ಜವ್ವನಮಂ ತಂದಪ್ಪುದು, ಅಜ್ಜಿ.

ಮುದುಕಿ - ಮಗೂ, ನಿನಗೊಳ್ಳಿತಕ್ಕೇ! (ತೆರಳುತ್ತಾಳೆ.)

ವಿದುರ - ವಾಸುದೇವ, ಏನ್ ಲೀಲೆ? ಏನ್ ಮಾಯೆಯಿದು ನಿನತು? ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರಮಾಗಿರ್ಪುದೀ ಪೊತ್ತು ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ಮಶಾನಂ!

ಕೃಷ್ಣ - ವಿದುರ, ಇಂದೆನಗೆ

ಬಿಡುವಿಲ್ಲ. ಆಲಿಸು! ಮೃತ್ಯುಮುಖರಾದವರ್

ತಿಳಿಯದೆಯೊ ಮೇಣ್ ತಿಳಿದೊ ಕರೆಯುತಿರ್ಪರೆನ್ನನ್.

ಆರಾದೊಡಂ ಅವ ನೆವದಿನಾದೊಡಂ ಎನ್ನ

ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ನಾಮಗಳೊಳೊಂದನಾದೊಡಂ

ಮರಣಕಾಲದೊಳುಸುರಿದರೆ ಎನ್ನನಿತ್ತಪೆನ್.

ಇಂದಾನ್ ಸಾವರೆಲ್ಲರ ಬಳಿಯೊಳಂ ಇರ್ದು
ಪಕ್ಷಪಾತಂ ಗೈಯದೆಯೆ ಭವದ ಬಂಧನವ
ತುಂಡರಿಸಿ, ಬಿಕ್ಕುವೆನ್ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಬ್ಬಮನ್!

ವಿದುರ - ದೀನ ಸಂರಕ್ಷಕನೆ, ದುರ್ಜನರ್ ಸಜ್ಜನರ್
ಎಂಬ ತರತಮ ಭಾವಮಿಲ್ಲದೆಯೆ ಎಲ್ಲರ್ಗೆ
ಪದವಿಯೊಂದನೆ ಕೊಟ್ಟು ಪೊರವೆಯೇನ್?

ಕೃಷ್ಣ - ಭಕ್ತವರ, ಕೇಳ್: ಸನ್ನಿವೇಶಂ ದೊರೆಯೆ
ದುರ್ಮಾರ್ಗದೊಳ್ ಕಾಲಿಡಲರಿಯದ ಸಜ್ಜನರ್
ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಮೇಣ್ ಸನ್ಮಾರ್ಗದೊಳ್
ಬೀಳಲಾರದ ದುರ್ಜನರ್ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿಲ್ಲ.
ದೇಶಕಾಲಗಳಿಂದೆ ಬದ್ಧವಾಗಿಹ ನೀತಿ
ಎರಡುಮಂ ಮೀರಿರ್ಪ ಮುಕ್ತಿಗೇನ್ ಹೋಣೆಯಹುದೆ?
ಅಂತರಂಗದ ಮೂಲತತ್ವಮನರಿಯದಿಹ
ಕುಬ್ಜದೃಷ್ಟಿಯ ನರರ್ ತೆಗಳುವರ್, ನೂಂಕುವರ್
ಎಂದಾನ್, ಎಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದಾನುಂ ಅಂತೆಸಗೆ
ನನ್ನಿಗೇ ಕುಂದಹುದು. ಎನಗೆ ದ್ವೇಷಿಗಳಿಲ್ಲ;
ಪ್ರಿಯರುಮಿಲ್ಲ; ಎನ್ನ ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲರೊಂದೇ!

ವಿದುರ - ಪರಮ ಕರುಣಾಕರ,
ವೇದಗಳ್, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ್, ಆಗಮ ಪುರಾಣಗಳ್
ಸಜ್ಜನತೆ, ದುರ್ಜನತೆ, ಧರ್ಮಂ, ಅಧರ್ಮಂ,
ನೀತಿ, ಅನೀತಿ, ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆಂಬ,
ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನೊರೆದು
ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಂ ಬೊಧಿಸಿರ್ಪವದೇಕೆ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಗಗನವನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು)
ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಯೆ, ವಿದುರ, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲ
ಎನ್ನೊಂದಂಶದ ವಾಣಿ; ಪೂರ್ಣವಾಣಿಯಲ್ಲು.
ವೇದಗಳಿಂತಲುಂ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲುಂ,
ಯೋಗಿ ಮುನಿಗಳಿಗಿಂತಲುಂ ಪಿರಿದು ಎನ್ನದೆಯೆ

ಬಿತ್ತರಂ. ವೇದಂಗಳೆಡೆಗುಡದ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ್
 ಬಳಿ ಸೇರಿಸಿದ, ಸಿದ್ಧಯೋಗಿಗಳ್ ಕೊಳ್ಳದಾ
 ಪಾಪಿಗಳಿಗೆನ್ನೆದ್ಡೆಯೊಳೆಡೆಯಿಹುದು; ಸೊಗಮಿಹುದು.
 ಎನಗೆ ಬೇಡದವರಾರಿಲ್ಲ; ತಾವಿಹುದು
 ಎನ್ನೊಡಲೊಳೆಲ್ಲರ್ಗೆ. ರಹಸ್ಯಮಿದನಾಲಿಸೆಯ್:
 ಎನ್ನೊಳ್ ನಿಷೇಧವೆಂಬುದೆ ಇಲ್ಲ; ನೀತಿಯುಂ,
 ಸತ್ಯಮುಂ, ಧರ್ಮಮುಂ ಮೆಯ್ಯೊಡವೆಗಳೆನಗೆ;
 ಎನ್ನಂ ಬಿಗಿವ ಶೃಂಖಲೆಗಳೆಲ್ಲ. ಭಕ್ತವರ,
 ಆನ್ ಬರಿಯ ತತ್ವಗಳ ಗುಂಪಲ್ಲ; ಮೇಣಾನ್
 ಬರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯುಮಲ್ಲ: ರಸಪೂರ್ಣಮಾಗಿರ್ಪ
 ಜಗದಾದಿ ಚೈತನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಮೆಂದರಿ!
 ಕ್ಷುದ್ರಮಹ ನಿಯಮಗಳಿಗಿಂತಲುಂ ದೊಡ್ಡವನ್;
 ಶುಷ್ಕಮಹ ತತ್ವಗಳಿಗಿಂತಲುಂ ರಸಮಯನ್;
 ನರೆತಿರ್ಪ ನೀರಿಗಿಂತಲುಮಾನ್ ಮೊದಲವನ್!
 ನಾಟಕದ ರಂಗದಲಿ ರಾಜಮಂತ್ರಿಗಳೆಂಬ,
 ಸೈನಿಕರ್ ಸೇನಾನಿ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದೆಂಬ,
 ಸಜ್ಜನರ್ ದುರ್ಜನರ್ ಪಾಪಿಗಳೆಂದೆಂಬ
 ಭೇದಮಂ ಲೀಲೆಗೋಸುಗಮಾಗಿ ನಾನುಲಿವೆನ್.
 ಲೀಲೆ ಮುಗಿಯಲೈಲ್ಲರೊಂದಾಗಿ ಪೋದಪರ್!
 ನಾಟಕದ ಕಳ್ಳನನ್ ಪಿಡಿದು ಸೆರೆಮನೆಗುಯ್ಯೆ
 ಏನಾಟಮಾದಪುದು! (ದೂರ 'ಭಗವನ್ ವಾಸುದೇವ' '
 ಎಂಬ ಸದ್ಭಾಗುವುದು.) ಕೇಳದೋ, ಭಕ್ತವರ!
 ಚಿತ್ರಸ್ವಪ್ನವನೊಡೆಯುವಂ ಬಾ, ಪೋಗುವಂ.

(ಕೃಷ್ಣನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ವಿದುರನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿಯೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವರು ಜೊತೆಯಾಗಿ
 ಲೀಲೆಯಲಿ ಬಳೆಯುತಿರೆ ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರ
 ಮುನಿಸಿನಾ ತಾಮಸಿಕೆ ಮಿಗಿಲಾಯ್ತು. ಪಾಂಡವರು
 ಕೌರವರು ಚಾಪಾಗಮಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನಲಿ
 ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನು ಮಾಡುತ್ತಿಹರೀಗ.

ಕುಂತಿದೇವಿಯ ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ಕರ್ಣನು
ರಾಧೇಯನಾಗಿ ಪರುಶುರಾಮರ ಕೂಡಿ
ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆನು ಕಲಿಯುತ್ತಿಹನು. ನೋಡಲ್ಲಿ;
ಮುನಿವರ ಎಲೆವನೆಯ ಬಳಿಯ ಹೊರಬಯಲಿನಲಿ
ತಾಯಿ ಗಂಗೆಯು ಕೊಟ್ಟ ಬಿಲ್ಲನೆಂತೆತ್ತುವನು!

ನಗೇಕಮ್ಮಾ ಹೆದರಿಕೆ?

(ರಾಧೆಯೂ ಸೂತನೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುವರು. ಕರ್ಣನು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಅಂಬನ್ನು ಹೂಡಿ ಸೇದಿ ಎಳೆಯುವನು.)

ಸೂತ - ಸಾಕು! ಸಾಕು, ಮಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಎಳೆಯಬೇಡ!

(ಕರ್ಣನು ಕಿವಿಯವರೆಗೂ ಎಳೆದು ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.)

ರಾಧೆ - ಅಯ್ಯೋ, ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಆ ಮರದ ದೊಡ್ಡ ಕೊಂಬೆ ಮುರಿದು ಬಿತ್ತು.

ಸೂತ - (ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಅಭಿಷೇಕಿಸಿ) ಕಂದಾ, ನೀನೆನ್ನ ಜೀವನದ ರತ್ನ!

ರಾಧೆ - ಅವನು ಬಿಲ್ಲು ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತಾನಂತೆ.

ಸೂತ - ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ತಡೆಯೇನು? ಅವನು ಕಲಿಯದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಾರು ಕಲಿಯುವರು?

ಕರ್ಣ - (ಸಂತೋಷದಿಂದ)

ಅಪ್ಪಾ, ಈ ಬಿಲ್ಲು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಾಳೆಯೇ ಹರಡುವೆನು.

ಸೂತ - ಆಗಲಿ ಮಗೂ. ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲೋಚಿಸೋಣ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಡುವರು)

(ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.)

ದೃಶ್ಯ ೪

[ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ. ಸಂಜಯನೊಡಗೂಡಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬೀಮನಿಂದ ಪ
ರಾಜಿತನಾದ ಕೌರವನು ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.]

ಸಂಜಯ - (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದಲೂ)

ಸದ್ಗಿಲಿಯಿರುಳಿದೇನ್ ಸಯ್ಯ ಪೆಣದಂತಿಹುದು!

ಆರ್ತನಾದಗಳೆಲ್ಲ ಮೌನಮನೆ ಪೆರ್ಚಿಪಪು.

ಕಣ್ಣಂ ಮನಕ್ಕಂ ಭಯಂಕರಮಾಗಿರ್ಪುದು

ಈ ಸುಡುಗಾಡ ನೋಟಂ! ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದ ನೀನೆ

ಧನ್ಯನಾದಯ್ ಇಂದು, ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂಮಿಪನೆ.

ಐದಿಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಂದೈತರ್ಪ ಬಲೈನೆಗಿಂ

ನಾಲ್ಕಿಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಂ ಬಹ ಬೇನೆ ತಾನ್

ಇನಿತು ಲಘುಅತರಮೈಸೆ?

ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಪುಸಿಯದಿರ್, ಸಂಜಯ.

ಕಣ್ಣಿಯದಿಹ ನೋವು ಕಿವಿಗಳಿಗೇರಡು ಮಡಿ

ಆದಪುದು. ಓ ವಿಧಿ, ಕುರುಡಿಂಗೇತರ್ಕೆ

ಕಿವುಡುಮಂ ಪೊರ್ಡಿಸದೆ ನೀನೆನ್ನ ಮಾಡಿದಯ್?

ಗಾಂಧಾರಿ - (ದುಃಖದಿಂದ)

ಸಂಜಯ, ಪೊಳ್ತುಯೊಳೆನ್ನಣುಗಂ ಬೆರಸಿ

ರಣರಂಗಕೆಯ್ತುಂದೆ. ತೋರವನನೀಗಳ್.

ಎಲ್ಲಿರ್ಪನಾತನ್? - ಹಾ ಮಗನೆ, ನಿನ್ನನಾನ್

ಬಯ್ದುಡನ್ ಮನ್ನಿಸಯ್. ಆರ್ಗೇ ನೀನೇನಾದರೇನ್?

ನಲ್ಲುವರನೆನೆಗೆ ನೀನ್! ದೈವಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹಿಯೋ?

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಾಹಿರನೊ? ನನ್ನಿಗಪರಾಧಿಯೋ?

ಸಜ್ಜನಕೆ ಪಾಪಿಯೋ? ಭೀಮಂಗೆ ಶತ್ರುವೋ?

ಎನಗಂತುಂ, ಓ ಕಂದ, ಮುದ್ದು ಕುವರನ್!

ತಂದೆ ತೋರೆದನೆಂದು, ತಾಯಿ ಪಳಿದಳೆಂದು,

ಮಿತ್ರರ್ ಅಳಿದರೆಂದು, ಗರುಸುತನುಳಿದನೆಂದು

ನೊಂದೆಯೇನ್? ಬೆಂದೆಯೇನ್? ಸತ್ತೆನ್ನನ್ ಕೊಂದೆಯೇನ್?

ಅಯ್ಯೋ ಮುನಿಯಬೇಡನೆಗೆ ಕಂದಾ (ಅಳುತ್ತಾಳೆ)

ಸಂಜಯ - (ಸ್ವಗತ) ಸಂತವಿಡಲಾರೆನ್ : ಸುಮ್ಮನಿರಲೂ ಆರೆನ್;

ಅಳುವರನ್ ಸಂತವಿಡೆ ಅಳಲುಕ್ಕಿ ಪರಿದಪುದು.

ಅಳಲು ಕಂಬನಿಯಾಗಿ ಪರಿಯಲ್ಕುದುವೆ ಶಾಂತಿ.

ಮಸಣದಲಿ ಒಣತತ್ವಗಳನೊರೆಯ ತರಮಲ್ಲು!

ಗೋಳಾಡುವರ ಕೂಡೆ ಗೋಳಿಡುವುದೇ ಲೇಸು!

ಪಡೆದ ಬಸಿರಿನ ನೋವನಾರು ಸಂತೈಸುವರ್?

(ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ)

ದೇವಿ, ಕುರುಕುಲ ಲಲಾಮನನ್ನೇಷಣೆಗೆ

ಸೇವಕರನಟ್ಟಿಹೆನ್. - (ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಕಡೆಗೆ ಮರುಗಿ)

ದೊರೆಯೆ, ಬಾ ತೆರಳುವಂ;

ಬಿಳ್ಳ ಮಗನನ್ ಮಡಿವ ಮುನ್ನಮೆ ಕಾಣುವಂ,

ತಳುವಿದರೆ ಕೈಮಿಂಚುವುದು ಕಜ್ಜಂ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಸಂಜಯ, ನೀನೆನ್ನ ಕಣ್ಣೆಳಕು; ನೀನೆನ್ನ

ಕಯಗೋಲು. ಮುಂದೆ ನಡೆ, ಬಂದಪೆನ್. (ಗಾಂಧಾರಿಗೆ)

ಬಾ, ಬಾ;

ಕಂಬನಿಯ ಪೊಳೆಯೊಳೆ ತೇಲಿ ಪೋಗುವಂ, ಬಾ!

(ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾನುಮತಿ ಒಬ್ಬಳು ಸಖಿಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ದುಗುಡ ಮಾತಿಗೆ ಮೀರಿದೆ. ಹುಚ್ಚಳಂತಿದ್ದಾಳೆ)

ಸಖಿ - ಭನುಮತಿ, ತಾಯಿ, ಇತ್ತಲೈತರು, ಅದೋ

ಸಂಜಯನೊಡಗೂಡಿ ದೇವರುಂ ದೇವಿಯುಂ

ಪೋದಪರ್. (ಸ್ವಗತ) ಕಂಬನಿಯ ಮುನ್ನೀರೊಳನಿಬರುಂ

ಮುಳುಗಿರೆ ಆರನಾರ್ ದಡಕೆಳೆದು ರಕ್ಷಿಪರ್?

(ಭಾನುಮತಿ ಮುಸುಕಹಾಕಿಕೊಂಡು ಶೋಕದ ಛಾಯೆಯಂತೆ ಸಖಿಯೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೫

[ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಗುದೊಂದೆಡೆ. ಧರ್ಮರಾಯ, ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನ, ದ್ರೌಪದಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ - ಘಟೋತ್ಕಚ, ಅಭಿಮನ್ಯು ಮೊದಲಾದ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ. ಧರ್ಮರಾಯನು ಶ್ಮಶಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ದುಗುಡದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ]

ಧರ್ಮರಾಯ - ಇದೆ ಎನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲಂ! ವಾಯುಸುತ,

ನೋಡಿದೋ ನಿನ್ನ ಬಲೈಯ ಕಿಚ್ಚು ಬೇಳ್ಳಿಪ್ಪ

ದ್ವಾಪರ ಮಹಾಪುರುಷನುಪವನಂ!

ಭೀಮ - ಅಹುದಹುದು,

ಧರ್ಮಂ ಬೇಳ್ವಿಪ್ಪ ಅಧರ್ಮದುದ್ಯಾನಂ;

ಪುಣ್ಯಾಗ್ನಿಗಾಹುತಿಯಾದ ಪಾಪದ ಬೆಳಸು!

ಅರ್ಜುನ - ಕೊಲೆಯ ಮುನ್ನುಡಿಯೇಕೆ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೆ?

ರಕ್ತರಣಧುನಿ ಹರಿಯದೆಯೆ ಧರ್ಮಂ ಭೂತಳಕೆ

ಕಾಲಿಡದೆ?

(ದ್ರೌಪದಿ ಅರ್ಜುನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗುಳ್ಳಗುತ್ತಾಳೆ.)

ಭೀಮ - ಪೋಗಿ ಕೇಳಾ ಕೃಷ್ಣನನ್. ಪೇಳ್ವನ್.

ವಿಕಾಸಮಾಗುವುದರೊಳೆ ವಿನಾಶಮೈತಂದಪುದು.

ಬೋಧನೆಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಶತಮಾನಗಳೆ ವೇಳ್ಕುಂ;

ವಿಷ್ಣುವದ ಪಥವಿಡಿಯೆ ದಿನಮೆರಡೆ ಸಾಲ್ಕುಂ.

ಯುಗಯುಗಗಳೆದೆಗೆ, ಒರ್ದಿನಂ ಗದೆಗೆ!

ಪದಿನೆಂಟೆ ದಿನಗಳೊಳ್ ಮುಗಿದಿಪ್ಪುದೊಂದು

ಕಲ್ಪದ ಕಜ್ಜಂ. ಸಿದ್ಧಿಯಿಂ ಬಹ ಪುಣ್ಯಮೇ ಗಂಗೆ,

ಸಾಧನೆಯ ಪಾಪಕ್ಕೆ!

ದ್ರೌಪದಿ - ಲೇಸನುಸಿದ್ಧಯ್, ಭೀಮಸೇನ,

ವೀರರ್ಗೆ ಕ್ಲೈಬ್ಯಂ ತಕ್ಕುದಲ್ತು.

ಕೊಂದ ಮೇಲಿನ್ ನೊಂದೊಡೇನ್?

(ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಅನಾಮಧೇಯ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು "ಅಯ್ಯೋ ನೀರು!" ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ಧರ್ಮರಾಯ - (ಆಕಡೆ ನೋಡಿ) ಅವನದು ಆರ್ತಧ್ವನಿ?

ಭೀಮ - (ಉದಾಸೀನದಿಂದ)

ಅವನೋ ಸಾಯುತಿಹ ರಣದಾಳ್ ಕೂಗುವನ್!

ಧರ್ಮರಾಯ - ಮನುಜನ್ ನರಳುತಿರೆ ಮನುಜನ್ ಸಂತವಿಸೆ

ಮನುಜನ್ ದೇವನ್ ತಾನಾದಪನ್. ಇಲ್ಲದಿರೆ

ಮನುಜನ್ ದನುಜನ್.

(ಧರ್ಮರಾಯನು ಸೈನಿಕನ ಬಳಿ ಗೋಗಿ ಮೊಣಕಾಲೂರುತ್ತಾನೆ.)

ಸೈನಿಕ - (ಒಲರುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ ನೀರ್!

ಧರ್ಮರಾಯ - ಅರ್ಜುನಾ, ಪೋಗಿ ಬೇಗದಿಂದುದಕಮಂ
ಕೊಂಡುಬಾ. (ಅರ್ಜುನನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಭೀಮ - (ದೂರದಿಂದಲೆ) ಅಗ್ರಜಾ, ಮೊದಲ್ ಅವನಾರವನ್?
ಕೇಳದನ್! ನಮ್ಮವನೊ? ಕೌರವನ ಪಡೆಯವನೊ?

ಧರ್ಮರಾಯ - ಭೀಮಸೇನ,
ನೀನೀಗಳಾದೊಡಂ ವೈರಮಂ ಬೆಟ್ಟುಕಳೆ.
ಮಸಣದೊಳ್ ಮರಣದೊಳ್ ಆರಾದಡಾರವರ್?
ಎಲ್ಲರುಂ ಜವನವರ್! ನಮ್ಮವರ್ ನಿಮ್ಮವರ್
ಎಲ್ಲರುಂ ಅವನವರ್! ಇಂತಿರಲ್ ನೀನೇಕೆ
ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಿಂದಾಡುತಿಹೆ? ಪಗೆಯುಂ, ಕಳೆಯುಂ,
ಪೇರಾಸೆ, ಮಚ್ಚರಂ, ಹೋರಾಟಮಿವೆಲ್ಲಂ
ಸ್ವರ್ಗದ ಸುನೀಲ ಔದಾರ್ಯದೊಳ್ ಮುಳುಂಗಿ
ತಲ್ಲೀನಮಾದಪವು ತುತ್ತತುದಿಗೆ!

ಭೀಮ - (ದ್ರೌಪದಿಗೆ) ಕೃಷ್ಣೇ,
ಕೇಳ್ಳೆಯೇನ್ ಅಗ್ರಜನ ನುಡಿಗಳನ್. ನಿಷ್ಕರುಣೆ
ನಾನಂತೆ. ತಾಮೆಲ್ಲರುಂ ಮಹಾಕರುಣಿಗಳ್!
ಸಮರದೊಳ್ ಗದೆಯಂ ಬಿಸುಟ್ಟಾನುಂ ಕರುಣೆಯನ್
ಕೈದುಮಾಡಿದೊಡೆ ಇವರ್ಗಾವ ಗತಿಯಿತ್ತು?

ಧರ್ಮರಾಯ - ಕಟ್ಟಕಡೆಯೊಳ್ ಎಮಗೆ ಕುರಣೆಯೆ ಶರಣ್ಯಂ!
ದೆಯೆ ಎಂಬುದಾ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮಾಗಿರ್ಪನ
ಮಾರ್ಪೊಳಪಲ್ತೆ? ಅನುಜ, ನೀನರಿಯೆಯಾ:
ಬಾನಿನಿಂ, ಮುಗಿಲ ಮನೆಯಿಂ, ಮೇಣ್ ಸಗ್ಗದಿಂ
ಇಳಿದೈತರ್ಪ ಹೂವುಗಳ ಸೋನೆಮಳೆಯಂದದೊಳ್
ಕರುಣೆ ತಾಂ ಪೇರರ್ದೆಗಳಿಂದೊಯ್ಯುನಿಳಿತಂದುವುದು.
ರಾಜ ಕರವಾಲಕಿಂತಲುಂ ಕರ್ಕಶಂ ಕರುಣೆ;
ಶತ್ರುಗಳನೊಲಿಸುವುದು ಮಿತ್ರರನ್ ಮಾಡಿ.

ಭಗವಂತನೆರ್ದೆಗಿಂತಲುಂ ಕೋಮಲಂ ಕರುಣೆ;
ಪರಮಾತ್ಮನೆರ್ದೆಯನೇ ಸೋರೆಗೊಂಡವುದಲ್ಲೆ?
ಕೊಡುವವನ ಹರಸುವುದು; ಕೊಲ್ಕುವನ ಸಲಹುವುದು;
ಕರುಣೆಯೆಂಬೈಶ್ವರ್ಯಂ, ಅಳಿದೊಡಂ, ಉಳಿದೊಡಂ,
ಪೋದೊಡಂ ಬಂದೊಡಂ, ಪಡೆದವನದಾವಗಂ
ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿರ್ಪನ್! ಪಡೆದು ಕೊಡುವರ್ಗೆ ಅದು
ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರಂ; ಮೇಣೇಸಿಕೊಂಬರ್ಗೆ
ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನಂ!

ಭೀಮ - (ಸ್ವಗತ) ಮುಂ ಪಲರ್ಮೆ

ಕೇಳಿದೆನ್ ಆನಿದನ್!

(ಅರ್ಜುನನು ನೀರು ತರುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮರಾಯನು ಸೈನಿಕನಿಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೈನಿಕನು ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿ)

ಸೈನಿಕ - ಆರಿವರ್? ಪಾಂಡವರೆ! ಅಯ್ಯೋ,
ಕೌರವ ಸ್ವಾಮಿಯೊಳ್ ಅಪರಾಧಮೆಸಗಿದನೆ
ತುತ್ತತುದಿಯೊಳ್ ಪಾಂಡವರ ಕೈನೀರನೀಂಟೆ?
ಮನ್ನಿಸೆನ್ನನ್, ಪ್ರಭು! ಮನ್ನಿಸಯ್! ಮನ್ನಿಸಯ್!
(ಸಾಯುತ್ತಾನೆ)

ಭೀಮ - ಈತನೀಗ್ಲೆ ಎನಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನ ಬೀರನ್!
ಬಾಳಿನೊಳ್ ಎಂತುಟೋ ಅಂತೆಯೇ ಸಾವಿನೊಳುಂ
ನೋವಿನೊಳುಂ ಎರ್ದೆಗಿಡದೆ ಪಗೆಯಂ ಸಾಧಿಪನೆ
ಸಹಜ ವೀರನ್! ಮಿಕ್ಕವರ್ ಕೃತ್ರಿಮದ ವೀರರ್!

(ದೃಶ್ಯ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೬

[ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದ ತೀರ. ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಮೇಲೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ನೀಲಿಮಾ ವಿತಾನದಂತೆ ತೋರುವ ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಆಕಾಶವು ದ್ವಾಪರಯುಗದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸರೋವರದ ಸುತ್ತ ಕೆಲವು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ಮಶಾನದ ಕರಾಳ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಆ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೌರವೇಂದ್ರನು ಊರುಭಂಗ ಕಿರೀಟಭಂಗವಾಗಿ ನೋವಿಗೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ವಿಷಾದಿಸುತ್ತ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟಾದಶಾಕ್ಷೋಹಿಣೀ ಪತಿಯೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಆದ ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ದೇಸಿಗನಂತೆ ಹೊರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನೆದುರು ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದವನಂತೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಗಗನದೆಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಷ್ಕಂದನಾಗಿ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.]

ಕೌರವ - (ವಿಷಾದಿಂದಲೂ ನಿರಾಶೆಯಿಂದಲೂ)

ಪೋಗು, ನಡೆ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ! ಅರಿದೋಡೇಗೈವರ್?

ತನಗೆ ತಾನಲ್ಲದಾರಾಗುವರ್ ಆಳ್ಗೆ?

ನಡೆ, ಪೂಗು; ಒಂಟಿಯಾಗೈತಂದವನ್ ನಾನ್

ಒಂಟಿಯಾಗಿಲ್ಲಿದೆ ತೆರಳ್ಳಪೆನ್. ನಡೆ. ಪೂಗು!

(ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಮಾತಾಡದೆ ಕೌರವನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕೌರವನು ಮರಳಿ ಏನನ್ನೋ ಆ ಲೋಚಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ಗುರುಪುತ್ರಾ! (ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಬಂದು)

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ಕೌರವೇಂದ್ರಾ, ಇದೋ ಬಂದೆನ್,

ಅರುಹು ಬೆಸನೇನಿಹುದು; ಮಾಳ್ವೆನೆಲ್ಲಮನ್.

ತುತ್ತತುದಿಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಏನಿದೋಡಂ ಪೇಳ್,

ಗುರಿ ತಪ್ಪದೆಸಗುವೆನ್!

ಕೌರವ - ಆಕಾಂಕ್ಷೆ! ಆಕಾಂಕ್ಷೆ!

ಸುಡುಗಾಡಿನಾಕಾಂಕ್ಷೆ! ಇದನೊಂದನಾದರುಂ,

ಮಕ್ಕಳಂ ಮರಿಗಳಂ ಪುಶುಗಳಂ ಪೆಣ್ಣಳಂ

ಕಳ್ತಲೊಳ್ ಪಾಂಡವರ್ ಗೆತ್ತು ಕತ್ತರಿಸಿದೊಲೆ,

ಬೆಮೆಗೊಳ್ಳದೆಸಗುವೆಯಾ?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ಋಣಪಿಂಗಲೆಸಗುವೆನ್

ಕೌರವ - (ಮರಗುವ ದನಿಯಿಂದ)

ಕರ್ಣನನ್ ಎನ್ನೊಡನೆ ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಳ್ಕಪೆಯಾ?

ನಾವಿರ್ವರೊಂದಾಗಿ ಭೂಮಿಯೊಳ್ ಬಾಳಿದೆವು;

ನಾವಿರ್ವರೊಂದಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳಿದೆವು;

ಸೌಇನೊಳು ಇರ್ವರುಂ ಒಂದಾಗಿ ನಲಿಯುವೆವು.

ಸೂಡೊಳುಂ ನಾವಿರ್ವರೊಂದಾಗಲೆಳಸುವೆನ್!

ನಮ್ಮೀರ್ವರಾ ಬೂದಿ ಎರಡರಿಯುದಂತಿರ್ಕೆ!

ಇದೆನೊಂದನಾದರುಂ ಬೆಮೆಗೊಳ್ಳದೆಸಗುವೆಯಾ?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ರಾಜಾಜ್ಞೆ, ಪೋಗಿ ಬರ್ಪೆನ್. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ನಂಬಿ ಮೋಸವೋದೆನ್!

ಓ ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮ, ಓ ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯ,

ನೀಮೆಲ್ಲರೆನ್ನ ಕಡೆಯವರಲ್ಲೆ?

ತನುವನೆನಗಿತ್ತು ಮನವನವರ್ಗಿತ್ತು

ಜೋಳದ ಪಾಳಿಗೋಸುಗಮೆ -

ಎನ್ನ ಮೇಳಣಭಿಮಾನದಿಂದಲ್ಲ, ನಾನ್ ಬಲ್ಲೆನದನ್ -

ಬರಿಯ ಜೋಳದ ಪಾಳಿಗೋಸುಗಮೆ

ಎನ್ನ ಪಕ್ಷದಿ ನಿಂತು ತೋರ್ಕೆಗೆ ಪೊಣರ್ಥಿರಲ್ಲೆ?

ನೀಮೆಲ್ಲರೆರ್ದೆಮುಟ್ಟಿ, ಮನಮುಟ್ಟಿ, ಕಾದಿದೊಡೆ

ಎನಗಾಗುತ್ತಿರ್ದುದೇ ಈ ಪರಾಭವಂ,

ಈ ಅಪಮಾನಂ, ಈ ಉರುಭಂಗಂ?

ಪುಸಿನೆವಗಳೊದಗಲ್ ಒಡನೆಯೆ ಜಾರಿದಿರಿ!

ಧರ್ಮದ ಮುಸುಂಗಂ ತೊಟ್ಟು ಕೈತವಂ ತೊರಿದಿರಿ!

ಓ ಎನ್ನ ನಚ್ಚಿನ ಸೋದರ! ದುಶ್ಯಾಸನ -

ಓ ಕಳೆಯಾ, ಓ ಕರ್ಣಾ - ಆರದು?

ದ್ವಾಪರ - ಚಕ್ರವರ್ತಿ!

ಕೌರವ - (ವಿಕಟ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ) ಆರಿವರ್ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್' ಕರೆಯುವರ್?

ದ್ವಾಪರ - ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮ, ನಾನದೋ ದ್ವಾಪರನ್!

ಕೌರವ - ದ್ವಾಪರ ಮಹಾನುಭಾವ, ಅಸ್ಥಾನಮನಗಿಲ್ಲ ನಿನ್ನನ್ ಪೀಠದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಸೆ!

ಅದರಿಂದಂ ಕ್ಷಮಿಸು!

ದ್ವಾಪರ - ರಾಜೇಂದ್ರ, ಮಣಿಯದೆಯೆ ಬಾಳ್ವ ನರನರ್ದೆಯೆ ಮಹಾಸ್ಥಾನಂ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಲ್ಲೆ? ಸ್ವತಂತ್ರಿಗಿಂ ಮಿಗಿಲಪ್ಪ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿನ್ನೊಳರೇ? ನೀನಾವಗಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ!

ಕೌರವ - ಯುಗಪುರಷ, ನೀನೈತಂದ ಕಜ್ಜಮೇನ್

ದ್ವಾಪರ - ಎನ್ನಾಳ್ಳೆ ಕೊನೆಗಂಡುದಿಂದಿಗೆ. ನಿನ್ನಾಣತಿಯಂ ಪಡೆದು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ ಬಂದಿಹೆನ್.

ಕೌರವ - ಅದರ್ಕೆನ್ನನೇನ್ ಕೇಳ್ವುದು? ಪಾಂಡವರಿರ್ಪರ್! ಧರ್ಮರಾಯ ನಿರ್ಪನ್! ಆ ಕೃಷ್ಣನಿರ್ದಪನ್! ಈಗಳವರಲ್ಲೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ್?

ದ್ವಾಪರ - ನೀನಿರ್ಪನ್ನೆವರಂ ಮಿಕ್ಕವರ್ ಸಾರ್ವಭೌಮರೆಂತಪ್ಪರ್? ಎನಗೆ ನೀನೆ ಸಾರ್ವಭೌಮಂ! ಎನಗೆ ನೀನೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ! ನೀನೆನಗನ್ನುಂ ಕೌರಮ ಕುಲೇಂದ್ರನ್! ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವನ್. ದಯಪಾಲಿಸಾಜ್ಜೆಯಂ. ಆಗಳೆಯೆ ಕಲಿಗಿತ್ತನಧಿಕಾರಮಂ. ಪೋಗಿ ಬರಲೇನ್?

ಕೌರವ - ಪೋಗಿಬಾ, ದ್ವಾಪರದೇವ. ಅನುಂ ಪೋಗಿ ಬರ್ಪೆನ್.

ದ್ವಾಪರ - ಅಂತಕ್ಕೆ; ನಾಮೀರ್ವರಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸರುವಂ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ಅಂತಲ್ಲದಿನ್ನೇನ್?

ನಾಮೆಲ್ಲರುಂ ಮರಳಿ ಬರಲೈಂದೆ ಪೋಪವರ್!

(ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಉದ್ರೇಕದಿಂದ)

ಧರ್ಮಂ! ಅಧರ್ಮಂ!

ಧರ್ಮಿಗಳಾರ್! ಅಧರ್ಮಿಗಳಾರ್?

ಆಹಾ, ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕನಲ್ಲೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನ್!

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೆಂಗೊಟ್ಟು ಪೊರೆದನಲ್ಲೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನ್?

ಆ ಬಡ ಗೋಪನ್!

ಆ ಪಚ್ಚಪಸಿಯ ತುರುಕಾರನ್?

ಅಸಂಸ್ಕೃತಂ, ಅನಾಗರಿಕನ್! -

ಇರ್ಕೆ, -

ನಾನಂತುಂ ಅರಗುಲಿ ಇರ್ಕೆ,

ಪಾಂಡವರೊ?

ಅದಾವ ಧರ್ಮಮಂ ಪಿಡಿದರ್?

ಮುದುಕನನ್ ಭೀಷ್ಮನಂ ಬೇಡಿ ಕೊಂದರ್;

ಒಳಸಂಚುಗಳಂ ನಡೆಸಿ ಕಡೆಗಾಣ್ಣಿದರ್!

ಎಮ್ಮೆಲ್ಲರ್ಗಮಾಚಾರ್ಯನ್, ಆ ದ್ರೋಣನನ್

ಭದ್ರನೆಯಿಂದೆ ಪರಲೋಕಕಟ್ಟಿದರ್!

ಕರ್ಣನನ್ - (ಮರುಗುತ್ತಾನೆ.)

ಆ ಎನ್ನ ನಚರಚಿನ ಕರ್ಣನನ್,

ಬರ್ದಿಲರುಂ ಪೂಜಿಸುವ ಆ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನನ್

ಕಂಡಂತೆ ಕಣ್ಣೆದುರೊಳೆ ಕೈತವದಿ ಕೊಂದರ್!

ಎನ್ನುಮಂ ಮಲ್ಲಗಾಳೆಗಕೆ ತಗದ ರೀತಿಯೊಳೆ

ತೊಡೆಯಂ ಪೊಯ್ತು ಕೆಡಪಿದರ್. -

ಇವರೆಲ್ಲರುಂ ಧರ್ಮಿಗಳ್?

ನಾನೊರ್ವನ್ ಅಧರ್ಮಿ!

ಇದೆಲ್ಲಂ ಆ ಕೃಷ್ಣನ ಕುಹಕಂ!

ಕೈತವದ ಶಿಕ್ಷಾಗುರವಲ್ಲೆ ಆತನ್? - (ಕೋಪದಿಂದ)

ಎಲವೋ ಕೃಷ್ಣಾ! ಕುಷ್ಣಾ! ಕೃಷ್ಣಾ!

(ಕೃಷ್ಣನು ಭಕ್ತನೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೃಷ್ಣ - ರಾಜೇಂದ್ರ, ಬಂದೆನಿದೊ!

(ಕೌರವನು ನಸು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿ, ಸಂಶಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಿ)

ಕೌರವ - ನೀನಾರಯ್?

ಕೃಷ್ಣ - ನೀನೀಗಳೆ ಕರೆದಾ ಕೃಷ್ಣನ್!

(ಕೌರವನ ಮುಖ ವಿಕಟ ಕರ್ಕಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಔಡುಗಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ಪ ಹೆಡೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಅರ್ಧಮೇಲೆದ್ದು ಕೈಮೇಲೆ ಒರಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ಆರೊ ಕರೆದರ್ ನಿನ್ನನ್? ಎನ್ನೀ ಕೀಳ್ಕೆಸೆಯಂ ಕಂಡು ನಗಲೈಂದೈತಂದೆಯೇಂ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ) ಕೌರವೇಂದ್ರಾ, ನೀನೆನ್ನನ್ ಪೆಸರ್ ಕೂಗಿ ಕರೆದೆಯಲ್ಲೆ?

ಕೌರವ - ಕೂಗಿದನೋ, ಕರೆದನಲ್ಲ! ನೀನ್ ಗೈದ ಕಪಟಮಂ ನೆನೆ ನೆನೆದು ಸಿಗ್ಗಿನಿಂ ಹೊಡೆಯುರಿಯಿಂ ಕೂಗಿದನೋ, ಕರೆದನಲ್ಲ!
“ಕೃಪಾಕರ, ಮುರಾರಿ, ಕರುಣಾಸಾಗರ, ಬಾ, ಪೊರೆಯಯ” ಎಂದೀ ಮಹಾನುಭಾವನನ್ ಮೊರೆದು ಕರೆದನಲ್ಲ! - ಬಂದ
ಬಟ್ಟೆಯೊಳೆ ಮರಳೊ! ತೊಲಗಿಲ್ಲಿಂ, ನೀಚ! ನಿಲ್ಲದಿರ್ ನನ್ನೆದುರ್! ತೊಲಗೋ, ಕಣ್ ಬೇನೆ ಬರ್ಕುಂ!

ಕೃಷ್ಣ - ಸಾವಧಾನಂ! ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಸಾವಧಾನಂ!

ಕೌರವ - ಎಲವೋ ದುರುತ್ತಾ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದೆನ್ನಂ ಹಂಗಿಪೆಯೇನ್? ಎನ್ನ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಪಾಳ್ಳಯ್ ಕೇಡಿಗನ್ ನೀನಲ್ತೆ?

ಕೃಷ್ಣ - ರಾಜೇಂದ್ರ, ಪಾಳ್ಳಯ್ ಕೇಡಿಗನ್ ನಾನಲ್ಲ;

ನೀನೆ ನಿನ್ನಂ ಕೇಡಿಗೀಡುಮಾಡಿದೆಯಲ್ತೆ?

ಮಚ್ಚರದಿ ಪಾಂಡುಸುತರಂ ಜೂದಿನ ವ್ಯಾಜದಿಂ

ಮೋಸದಿಂದಡವಿಗಟ್ಟಿದ ಪಾಪಿ ನಾನಲ್ಲ.

ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನಮಂ ರಾಜಸಭೆಯೊಳ್ ನೆರೆದ

ಮಹಾಜನಗಳೆದುರಿನೊಳೆ ಭಂಗಿಸಿ, ಧರ್ಮಮಂ

ಕೆಣಕಿದವನಾನಲ್ಲ. ಪಾಂಡುಸುತರಿಗೆ ನೆಲಮಂ

ಕೊಡು ಎಂದು ನಾನ್ ಬಂದು ಬೇಡೆ ಕಿವುಡುಗೇಳ್ಳು,

ಹಿರಿಯರೊಳ್ಳುಡಿಗಳಂ ಕಡೆಗಣ್ಣಿ, ಸಮರಮಂ

ಪೊತ್ತಿಸಿದನ್ ನಾನಲ್ಲ. ನೀನೆ ಕಾರಣಂ!

ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ರಣರಂಗಮ್

ನೋಡಿಗಳೆಂತು ರುದ್ರಭೂಮಿಯಾಗಿರ್ಪುದು!

ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಕರ್ಣ ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣಾದಿಗಳ್,

ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನಂಗಳ್ ನುಚ್ಚೆಳ್ಳು

ಪೋಗಿರ್ಪವೈನೆ?

ಕೌರವ - (ಉಕ್ಕುವ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಓ ಮಾರಿ! ಮಾಯಾವಿ!

ಎಲವೋ ಕೊಲೆಪಾತಕಾ, ರಣರಕ್ತ ರಾಕ್ಷಸಾ,

ಗಳಪದಿರ್ ಎನ್ನದುರೀ ತಿಕ್ತವಾಕ್ಯಂಗಳಂ

ಎಲವೋ ಮಸಣಗಾಹಿ, ನಾನಲ್ತೆ ಕೊಂದವನ್?

ನಾನಲ್ತೆ ಪೆರ್ಬಡೆಯ ಬೀರರ್ಕಳಂ ತಿಂದ

ಪೆಣದಿನಿ? ಇರ್ಕೆಲದ ಸುಭಟರ್ಕಳೆಲ್ಲರಂ

ಅಸುವೀಂಟಿ ಸುಡುಗಾಡುಗೈದವನ್ ನಾನಲ್ತೆ? -

ಓ ಹುಟ್ಟುನೆತ್ತರುಣಿ, ನೀನಂದು ವಿದುರನ

ಬೀಡಿನಿಂದೆನ್ನ ಆಸ್ಥಾನಕೈತಂದಾಗಳೆ
ಪಜ್ಜೆ ಪಜ್ಜೆಗುಂ ಸೂಡುಗಳನೊಟ್ಟಿ, ಮನಣಮಂ
ಗೈಯುತ್ತೆ ಬಂದೆಯಲ್ಲೆ? ಕಪಟಮಂ ಮರೆಮಾಡಿ
ಗಳಪುವೆಯಾ ಎನ್ನೊಡನೆ? (ಬಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.)

ಕೃಷ್ಣ - (ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ) ಸಾಲ್ಕುಮೀ ಆಟಂ!

ಕನಸನೊಡೆಯುವ ಪೊಳ್ಳು ಬಳಿಸಾರಿಪುದು.

ಮಾಯಾಮೋಹಂ ಎನಿತು ಕುರುಡುಗೈವುದು ಜಗಮಂ!

(ಕೌರವನನ್ನು ನಟ್ಟ ನೋಟದಿಂದ ದುರದುರನೆ ನೋಡಿ, ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಬರಿದು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಸುವ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳು
ತ್ತಾನೆ.)

ವೀರ ಕೌರವಾ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಕೌರವಾ,

ಸಾಲ್ಕುಮಿ ಆಭಿನಯಂ? ಹೊಂಗನಸನೊಡೆದೇಳ್!

ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡು! ನೋಡಯ್!

ಆಟಮಂ ಮರೆವರೇನ್ ಮೂಢರಂತೆ?

(ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುರುಗಳ ಶಕ್ತಿದಾಯಕ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶದಿಂಟ ಮಾಯೆಯ ಸ್ವಪ್ನ ಒಡೆದು ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದಮೇಲೆ,
ಸರ್ವಜಗದ್ಗುರುವಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಅಧಿಕಾರಿಯತವಾದ ಮಂತ್ರವಾಣಿಯಿಂದ ಆಸನ್ನ ವಿಮೋಚನನಾದ ಕೌರವನ
ಸುವರ್ಣಸ್ವಪ್ನ ಜಲಬುದ್ಧದದಂತೆ ನಿಡಿದೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕೌರವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಮೈದೋರುತ್ತದೆ;
ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತದೆ : ಕಣ್ಣರಳುತ್ತದೆ. ನೀಳವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದು ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀ
ಕೃಷ್ಣನೂ ಮುಗುಳ್ಳಗುತ್ತಾನೆ. ಸೂತ್ರಧಾರನೂ ಕಥಾನಾಯಕನೂ ನಾಟಕರಂಗದಿಂದ ನೇಪಥ್ಯಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ.)

ಕೃಷ್ಣ - ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನವನೊಡೆದೆಯಾ, ಕೌರವೇಂದ್ರಾ?

ಕೌರವ - (ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾಗಿ) ಜಗದ್ಗುರು, ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಾಘಾತದಿಂದೊಡೆದುದಾ ಸ್ವಪ್ನಂ. (ಸುಯ್ಯು) ಕಮಲಾಕ್ಷ,

ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನಮಾದೊಡಂ ಏನ್ ಭಯಂಕರ ಸ್ವಪ್ನಂ! - ಸೂತ್ರಧಾರ, ನಾನೆನ್ನ ಪಾತ್ರಮಂ ನೇರಮಾಗಭಿನಯಿಸಿ ತೋರ್ದೇನೇನ್?

ಮೇಣ್ ಅದರೊಳೇನಾದರುಂ ತಪ್ಪಿದೆನೊ?

ಕೃಷ್ಣ - ನಟರೊಳ್ ನಟನೆಂದೊಡೆ ನೀನಲ್ಲೆ, ಕೌರವಾ! ನಿನ್ನವೊಲಾರುಂ ಅಭಿನಯ ಚತುರರಿನ್ನಿಲ್ಲ. ಏನಭಿನಯಂ! ನಿನ್ನಭಿನಯಕೆ

ನಾನೆ ಮಾರುವೋದೆನ್!

ಕೌರವ - ಕರ್ಣನಭಿನಯವನೇನೆಂಬೆ? ಬೆಲುಸೊಗಸಲ್ಲೆ?

ಕೃಷ್ಣ - ನಿನಗೆರಡನೆಯವನಾತನ್! ಆ ದಿನಂ ಕಡೆಯ ಕಾಳೆಗದೊಳ್ ತನ್ನನ್ ತಾನೆ ಮೀರ್ದನವನ್. ನೋಡಿ, ನೋಡುತ್ತೆ ನಾನ್ ಬಲು ಹಿಗ್ಗಿದೆನ್.

ಕೌರವ - ನೀಂ ಕಲಾಕೋವಿದನಲ್ಲೆ? ವಿಶ್ವಕವಿಯಲ್ಲೆ? (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಭಗವನ್, ಎತ್ತವೋದುದು ಆ ತಾರಾಪರಿಶೋಭಿತ ನೀಲಾಕಾಶಂ? (ಸುತ್ತ ನೋಡಿ) ಶ್ಮಶಾನಮಾಗಿದ್ ಆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ರಣರಂಗಮೆಲ್ಲಿ? (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿ) ಕಿವಿಬಿರಿಯುವಂತೆಳುತಿದ್ ಆ ಕ್ರಂದನಧ್ವನಿಗಳೆಲ್ಲಿ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಹಸಿತವದನನಾಗಿ) ಕನಸೊಡೆದಮೇಲೆ ಅದರೊಳೇನಿಹುದು, ಕೌರವ ಕೃಷ್ಣ? ಅದೆಲ್ಲಂ ಸವಿಸುಳ್ಳಿನಿಂ ಕೆತ್ತಿರುವ ಪುನಿ ಸೊನ್ನೆಯಲ್ಲೆ? - ಅದೋ!

(ಪರದೆಯೊಳಗೆ "ಸಂಜಯಾ ದಾರಿ ತೋರು" ಎಂಬ ದನಿಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅದೋ, ಗಾಂಧಾರಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಜಯನೊಡಗೂಡಿ ಬರುತಿರ್ಪರಿಯೆಡೆಗೆ. ನಾಟಕಮಂ ನೇರವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣ್ಣು! ನಾನ್ ಪೋಗಿ ಬರ್ಪೆನ್. (ನಡೆಯುತ್ತ) ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ ಮರಳಿ ಕಾಣುವೆನ್! (ಅದೃಶ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

(ಕೌರವನು ಪುನಃ ಮಾಯೆ ಕವಿದು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನರಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಜಯ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಗಾಂಧಾರಿ, ಭಾನುಮತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ.)

ಕೌರವ - (ಹೊರಳುತ್ತ) ಹಾ, ಏನಪಮಾನಂ! ಅಯ್ಯೋ, ಏನೂರುಭಂಗಂ; ಏನಪಮಾನಂ!

ಸಂಜಯ - ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನೋಡೀ ಎಡೆಯೊಳೆ ಪೊರಳ್ಳು ನೋಯುತಿರ್ಪನ್ ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನ್.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಅಪ್ಪಾ, ಮಗೂ, ಎಲ್ಲಿರ್ಪಯ್?

ಗಾಂಧಾರಿ - ಅಯ್ಯೋ ಮಗೂ!

ಭಾನುಮತಿ - ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ!

(ಎಲ್ಲರೂ ಕೌರವನಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ಶ್ಮಶಾನ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಆ ರೋದನಧ್ವನಿ ಕಡಲ ಮೊರೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಮಸಣದೊಂದೆಡೆ. ಕೃಷ್ಣನೂ ವಿದುರನೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.]

ಕೃಷ್ಣ - ವಿದುರಾ, ಕೌರವೇಂದ್ರನನ್ ಕಂಡುಬಂದೆನ್. ಏನ್ ಪೌರುಷವಂತನಾತನ್! ಛಲದೊಳವಂಗೇಣೆಯನ್ ಕಾಣೆನ್.

ವಿದುರ - ಮಹಾಧೀರನ್! ಅಚಲ ಪ್ರತಿಜ್ಞನ್! (ದೂರ ನೋಡಿ) - ಅರಲಿ ಇತ್ತಲೈತರು ತಿಹರ್?

ಕೃಷ್ಣ - (ನೋಡುತ್ತ) ಏನ್ ಚಿತ್ರಮಯಂ ಈ ಶ್ಮಶಾನಂ! - ಸಹದೇವ ನಾತನ್! - ಕುಂತಿಯಲ್ಲವೆ ಆಕೆ?

ವಿದುರ - ಅಹುದೆಂದೇ ತೋರ್ಪುದು. ಏನನೋ ಪುಡುಕುತಿರ್ಪಂತೆ ತೋರ್ಪುದಲ್ಲೆ?

ಕೃಷ್ಣ - ಕೂಸಂ ತೊಟ್ಟಿಲಿಂ ತೆಗೆದೊಗೆದ ತಾಯಿ, ಮಸಣದೊಳ್ ಕಾಣಲ್ಕೆ ಬಂದಿರ್ಪಳ್, ತನ್ನ ನಚ್ಚಿನ ಕುವರನನ್!

ವಿದುರ - (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ನೀನ್ ಪೇಳ್ತುದೇನ್? ಆರನ್ ಕಾಣಲ್ಕೆ ಬಂದಿರ್ಪಳ್?

ಕೃಷ್ಣ - ಮತ್ತಾರನ್? ರಣಧೀರನ್ ದಾನಶೂರನ್ ಕರ್ಣನನ್!

ವಿದುರ - ಕರ್ಣನ್! ಕುಂತಿಯ ಪುತ್ರನ್ ! ಏನ್ ಮಾತಿದು, ಕೃಷ್ಣಾ?

ಕೃಷ್ಣ - ನೀನರಿದುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲ್ಗತೆಯ ಎರ್ದೆಯೊಳನಿತು ಒಳಗತೆಗಳಾಡುತಿಹವೆಂಬುದನ್ ನೀನರಿದುದಿಲ್ಲ; ಇತ್ತ ಬಾ, ಪೇಳ್ವೆನೆಲ್ಲಮನ್. ಆಲಿಸವರಾಡುತಿರ್ಪಾ ನುಡಿಗಳನ್.

ವಿದುರ - ಇಂದೇನ್ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮೇಲಾಶ್ಚರ್ಯಂ!

ಕೃಷ್ಣ - ಇಂದೆಲ್ಲರ್ಗಂ ಪಸುಗೆಯ ಪೊಕ್ಕು. ಬಾ, ಕೆಲಸಾರ್ವಂ.

(ವಿದುರನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಹದೇವನೂ ಕುಂತಿಯೂ ಹೆಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಾರೆ.)

ಸಹದೇವ - ಇತ್ತಲಿತ್ತಲ್, ತಾಯೆ.

ಕುಂತಿ - ಮಗೂ, ಎಂತಹ ಬಸಿರೆನ್ನದು? ಅಂದು ಸುಡುಗಾಡಂ ಬೆಸಲೆಯಾದೀ ಬಸಿರ್, ಇಂದು ಸೂಡಿನ ಬೆಂಕಿಯಿಂ ಬೇಗುದಿಗೊಳ್ಳುತಿಹುದಲ್ಲಾ!

ಸಹದೇವ - (ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿಯದವನಂತೆ) ತಾಯೆ, ನೀವಾರನ್ ಇಂತುಟರಸುವಿರಿ? ಪೇಳಲೊಲ್ಲಿರೇನ್ ಎನಗಂ?

ತಿಳುಪಿದೊಡಾತನನ್ ಬೇಗದಿಂ ತೋರಲೆಳಸುವೆನ್. ನೀವರಸುವನ್ ಪೆಸರಾಂತ ಬೀರನೊ? ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಟನೊ?

ಕುಂತಿ - (ನಿಡುಸುಯ್ಯು) ಪೆಸರಾಂತ ವೀರನ್ , ಕಂದಾ. ನೆಲದರಿಕೆಯ ಕಲಿಯಾತನ್! ಕೀರ್ತಿಕಾಂತಿಯಿಂ ಸೂರ್ಯದೇವನ್ ಮೀರಿಹ ನಾತನ್! ರಣದೊಳ್ ರೋಷಭೀಷಣ ಕಲ್ಪಿಯಂ ತೋರ್ದ ನಾತನ್! ದಾನಮಂ ಬಿಡುಗೈಯಿಂ ಬೀರಿದವ ನಾತನ್!

ಸಹದೇವ - ಆರದು? ದಾನಶೂರನ್ ಕರ್ಣನೇನ್?

ಕುಂತಿ - (ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ) ಅಹುದು, ಮಗೂ, ಕರ್ಣನ್! ಆ ಎನ್ನ ಕೌಮಾರ ಪ್ರಣಯದಿಂದೊಗೆತಂದ ಎನ್ನ ಕಣ್ಣಣಿ ಕರ್ಣನ್!
ಪಿರಿಯ ಮಗನ್! ನಿಮಗೆಲ್ಲಗ್ಗಂ ಪಿರಿಯನ್!

ಸಹದೇವ - (ಅಚ್ಚರಿಯಂ ನತಿಸಿ) ತಾಯಿ, ನೀಂ ಪೇಳ್ತುದಿದೇನ್? ನಿಮಗೆ ಮಗನೆಂತು ಕರ್ಣನ್?

ಕುಂತಿ - ಮಗೂ, ನೊಂದ ಬಸಿರಂ ಕೆಣಕದಿರ್! ಎನ್ನೊಡಲೊಳ್ ನರಕ ಮನೆಳ್ಳರಿಸದಿರ್! - ತೋರಯ್, ಕರ್ಣನನ್ ತೋರಯ್!
(ಸಹದೇವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಕರ್ಣನ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಇನಿತಳುಕಿ ನಿಂತು ಕೈ ಬೆರಳಿನಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಂತಿ
ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ ಕರ್ಣನ ಶವದ ಮೇಲೆ.)

ಸಹದೇವ - ಏನ್ ಕರಾಳ ಲೀಲೆಯಿದು! (ತಲೆಗೊಡಹಿ ಧೀರವಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕುಂತಿ - ಅಯ್ಯೊ, ಕಂದಯ್ಯ, ಏನಾಗಿ ಪೋಗಿರ್ಪಯ್!

ಹೆತ್ತು ಹೊಳೆಗಿತ್ತ ನಿನ್ನನ್

ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನೊಳ್ ಮತ್ತೆ ಮುದ್ದಿಪಂತಾಯ್?

ಕನ್ನತನದಾ ಲೀಲೆ ಕಣ್ಣನಿರಿವಂತಾಯ್!

ನಿನ್ನನೀ ಪಾಡಿಗೀಡುಮಾಡಿದ ಪಾಪಿಯನ್

ಮನ್ನಿಸೈ - ಗುರುದೇವ, ಗುರುದೇವ,

ಓ ದೂರ್ವಾಸ,

ನೀನಿತ್ತ ವರಂ ಪೆತ್ತ ಪಣ್ಣನಿದನೀಕ್ಷೆಸಯ್!

ಕಣ್ಣುಂಬಿ ಕಾಣಯ್

ನಿನ್ನ ಕಿಡಿಯುರುಪಿ ಮಸಣಂಗೆಯ್ದ ತೋಂಟಮನ್!

ಭಾರತಮನಿಂತು ಮಸಣಮಂ ಮಾಡಲೆಂದೇ

ನಿನ್ನನ್ ನಾನ್ ಪೆತ್ತೆನಲೈ?

ಓ ಎನ್ನದೆಯ ಮಗುವೇ,

ಓ ಎನ್ನ ಬಯಕೆಗಿಡಿಯೇ,

ಮರಳಿ ನೀನೆನ್ನ ಬಸಿರಿಂ ಬಾರೆಯಾ? ಪೇಳೈ! -

ಓ ಕಂದಾ, ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನ್ ಕೌರವೇಂದ್ರನಲ್ಲು

ನಾನೆ ಕಾರಣಮಲ್ಲೆ ಈ ಮಾರಿಯೌತಣಕೆ,

ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಸಮರದೀ ಮಾರಿಯೌತಣಕೆ?

ಓ ಗಂಗಾಮಾತೆ, ನಿರ್ಮಲಾಂತಃಕರಣೆ,

ನಾನಂದು ನಿನಗೆ ಕೈಯೆಡೆಯಿತ್ತ ಕಂದನನ್

ಇಂದು ಬಾರಾ, ನೋಡಾ, ಇಲ್ಲಿ ಏನಾಗಿರ್ಪನ್!

ಪಾಪಿಷ್ಟ ಪತ್ತೀತನಂ ಅಂದು ನೀನ್ ಪೊರೆದೆ;
ನೀನಿಂದು ಪೊರೆಯಲಾರೆಯಾ, ಓ ಪುಣ್ಯಮಯಿ! -
ಮಗೂ , ಮಗೂ, ನಾಂ ಗೈದ ಮೊದಲ ತಪ್ಪಿಗೆ ಬಿದಿ
ನಿನ್ನನೇತರ್ಕೆ ಬೇಳ್ತುಡಿತು?
ಎನ್ನ ಪಾಪಕೆ ನಿನ್ನ ಜೀವನಂ ಬಲಿಯಾಯ್ತು?
ಅರಸುಗಳ ಬಳಿಯೊಳ್ ಬಂದ ನಿನ್ನನ್ ನಾನ್
ಸೂತಕುಲದೊಳ್ ತಿರುಗುವಂತೆಸಗಿದೆನ್;
ಮನ್ನಿಸಯ್; ಅಪರಾಧಮಂ ಮನ್ನಿಸಯ್! -
ಓ ಕಂದಾ, ನೀನಂದು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯೊಳ್,
ಪಾಂಡವರ್ ಕೌರವರ್ ಬಿಲ್ವಿಜ್ಜೆಯಂ ಮೆರೆವ
ಪೊಳ್ಳಿನೊಳ್ ನಿನ್ನ ಕೈಚಳಕಮಂ ತೋರಲೆಂದು
ರಂಗಕೈತಂದಾಗಳ್ ನಾಂ ನೋಡುತ್ತೆ ಹಿಗ್ಗಿದೆನ್;
ಎನ್ನ ತಪ್ಪನ್ ನೆನೆದು ನಡುಗಿದೆನ್!
ನೆರೆದ ಬೀರರ್ ನಿನ್ನನ್ ಸೂತಕುಲದವನೆಂದು
ತೆಗಳೆ, ನೀನ್ ಮೊಗಮನಿಳಿಕೆಗೈದಯ್!
ನಾನದನ್ ಕಂಡೊಡನೆ ಮುಚ್ಚಿವೋದೆನ್.
ಅಗಳಾದೊಡಮಾನ್ ನನ್ನಿಯಂ ಪೊರಗೆಡಪಿ
ಮರಳಿ ನಿನ್ನನ್ ಪಡೆಯಬಹುದಿತ್ತು. ಆದೊಡಂ,
ಜನಪದದಪವಾದಂ ಬರ್ಕುಂ ಎಂಬ ಪುಸಿನಾಣಿ
ಎರ್ದೆಯೊಳುರ್ಕಿದ ಮಗುವಿನೆಳ್ಳರಂ ಮಳ್ಳಿಸಿದೆನ್!
ಆಳಿಸಿದೆನ್! ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನ ಬಾಳನಳಿಸಿದೆನ್!
ಓ ಕೃಷ್ಣಾ, ನಿನ್ನ ನುಡಿಯನ್ ಕೇಳ್ತು ಕೆಟ್ಟೆನ್!
ನನ್ನ ಮಗುವನ್ ನಾನೆ ಸುಲಿದು ಕೊಂದೆನಲ್ಲೆ!
ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನಾಣತಿಯನೆಸಗಲೆಂದುಜ್ಜುಗಿಸಿ
“ತೊಟ್ಟ ಸರಳನ್ ಮರಳಿ ತೊಡದಿರ್” ಎಂದು
ಸೂರುಳಂ ಗೈವಂತೆ ಮಾಡಿದೆನ್!
ನನ್ನ ಮಗುವನ್ ನಾನೆ ಮಿಳ್ತುಚಿಗೀಡುಮಾಡಿದೆನ್!
ಓ ಬಿದಿಯೆ, ಸುಡು ಎನ್ನ ತಾಯ್ತನಮಂ!
ಮಗನೇ, ಅರಿತದಬಲೆಯನೆಲ್ಲರಂ ಇಂತು
ವಂಚಿಸಿದರಲ್ಲೆ? ನಿನ್ನನ್ ಕೊಂದರಲ್ಲೆ?

ನೀನುಂ ಇಂತೆನ್ನಂ ವಂಚಿಸಿ ಎತ್ತ ಪೋದಯ್?

ಓ ಪಾರ್ಥ, ಹೆತ್ತವಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂತಿರಿವರೇನ್?

ಓ ಕಂದಾ! ಓ ಕರ್ಣಾ! ಅಯ್ಯೋ!

(ದೃಶ್ಯ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ.)

ಏನೂರುಭಂಗಂ; ಏನಪಮಾನಂ!

ಸಂಜಯ - ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನೋಡೀ ಎಡೆಯೊಳ ಪೊರಳ್ಳು ನೋಯುತಿರ್ಪನ್ ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನ್.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಅಪ್ಪಾ, ಮಗೂ, ಎಲ್ಲಿರ್ಪಯ್?

ಗಾಂಧಾರಿ - ಅಯ್ಯೋ ಮಗೂ!

ಭಾನುಮತಿ - ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ!

(ಎಲ್ಲರೂ ಕೌರವನಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾರೆ . ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ಶ್ಮಶಾನ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಆ ದೋದನಧ್ವನಿ ಕಡಲ ಮೊರೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೮

[ಮುದುಕಿ ಮಗನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೆ ಬಳಲಿ ಬರ್ತಾಳೆ.]

ಮುದುಕಿ - ಇದೇನ್ ಮಾರಿಯಾಟಂ? ಇನಿತು ಜನಂ ತಿರುಗುತಿರ್ಪ ಈ ಕತ್ತಲೆಯ ಬಯಲಿನೊಳ್ ನನ್ನನ್ ಕೇಳ್ವರೆ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರುಂ ಪುಡುಕು ತಿರ್ಪರೆ ಪೊರೆತು, ತೋರ್ಪರನ್ ಕಾಣೆನ್. ಓ ನಾರಾಯಣಾ, ಎಲ್ಲಿರುವಯ್? ನುಡಿಯಯ್ - ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಮುದುಕರನ್ ಕೇಳ್ವರಾರ್? ಮಗೂ, ನೀನ್ ನನ್ನೊಡನಿರಲ್ ಎಲ್ಲರ್ಗಂ ನಾನ್ ನಚ್ಚಿನವಳಾಗಿದೆನ್. ನೀನ್ ತುಳಿಲಾಳೆಂದು ತಿಳಿದು ದೊರೆಯ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿ ಗಳುಂ ನನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಂದು ನೂರಾರು ಸವಿನುಡಿಗಳಿಂ, ಕವಡಾಸೆಗಳಿಂ ಬೆನ್ನನ್ ತಟ್ಟಿ ಬೋಳ್ಕೊಸಿ, ದೇಶಾಭಿಮಾನಂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಂ ಮೊದಲಹ ಸಮಯಕ್ಕೊಡಗುವ ಉಪಾಯವೇದಾಂತಮಂ ಪೇಳ್ವು ನಿನ್ನನ್ ಕೊಂಡೊಯ್ದೆರ್. ನಾನುಂ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾದೆನ್. ಈಗಳೆಲ್ಲಿ ಆ ತತ್ತಂಗಳುಂ, ಆ ಆಧಿಕಾರಿಗಳುಂ, ಆ ಭಕ್ತಿಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಂ ಗಳುಂ? ಎಲ್ಲ ಬರುವುಸಿಯಲ್ತೆ? ತಿಳಿಯದವರ್ಗೆ ತಿಳಿದವರೊಡ್ಡುವ ಬಲೆಯುರುಳ್ಳಣ್ಣಿಗಳಲ್ತೆ? ಅಂತುಂ ಶ್ರೀಮಂತರ ಕಲಹಾಗ್ಗೆ

ಯಜ್ಞಪಶುಗಳೆಮ್ಮಂತಹ

ದರಿದ್ರರಲ್ಲೆ? -

(ಮುದುಕಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಾತೆಯೂ ಕಂದನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.)

ಕಂದ - ಅಮ್ಮಾ, ನಾನಿನ್ನು ನಡೆಯಲಾರೆ!

ಮಾತೆ - ಬಾ ಮಗೂ,

ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳು. (ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ನಡೆದು ಮುದುಕಿಯನ್ನು ಕಂಡು) ಯಾರಲ್ಲೆ? (ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ) ಅಜ್ಜೀ, ಇದೇಕೆಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವೆ?

ಮುದುಕಿ - (ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿ) ತಾಯಿ, ನನ್ನ ಮಗು ನಾರಾಯಣನನ್ ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಸೋತು ಸುಣ್ಣವಾದೆ. ಅಯ್ಯೋ ಎಲ್ಲಿರ್ಪನೋ ಏನೋ? ಪೇಳ್ವರಿಲ್ಲ, ಕೇಳ್ವರಿಲ್ಲ; ನನ್ನಗಿನ್ನೇನ್ ಗತಿ? ಪೇಳಮ್ಮಾ! ಕಡೆಗಾಲದೊಳ್ ಕಲ್ಲೆಡವಿದಂತಾಯ್ತು. (ಕೂಸನ್ನು ನೋಡಿ) ತಾಯಿ, ಈ ಮಗುವನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆಳೆತಂದಿರುವೆ? ಈ ರಾತ್ರಿಯ ರುದ್ರ ಭೂಮಿಗೆ?

ಮಾತೆ - ಅಜ್ಜೀ, ಗುಡಿಸಲೊಳಾರುಮಿಲ್ಲ; ಇವನನ್ ಬಿಟ್ಟರೆನಗಿನ್ನಾರುಂ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಕಂದನ ಕೈತಂದ ನನ್ನ ಪತಿಯನರಸಿ ಬಂದಿಹೆನು. - ಈ ಹೆಬ್ಬಯಲಿನ ಹೆಣದ ಬಣಬೆಯೊಳು ಕಾಣಸೆದೇನುಂ!

ಮುದುಕಿ - ನಿನ್ನ ಪತಿ ಆರ ಕಡೆಯವನ್?

ಮಾತೆ - ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷದವನ್. - ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನ್?

ಮುದುಕಿ - ಕೌರವನವನ್.

ಮಾತೆ - ನಿನ್ನ ಮಗನೆನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪಗೆಯಾಗಿದನೇನ್?

ಮುದುಕಿ - ಆರಿಗಾರು ಪಗೆ? ನಿನಗಾನ್ ಪಗೆಯೆ?

ಮಾತೆ - ಉಂಟೇ?

ಮುದುಕಿ - ನಮ್ಮವೋಲಿಹ ಬಡಜನಗಳೆಲ್ಲ ಮಂಕುಗಳಮ್ಮಾ. ಪಾಂಡವರ್ ಕೌರವರ್ ನೆಲಕೆ ಪೊಯ್ಯಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ್ ಅವರಿವರಂ ಕೆಳೆಗೊಂಡು ನಿಂತು ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಬಡಿದಾಡಿ ಮಡಿಯುವರ್. - ನನ್ನ ಮಗುಗೆ ನಿನ್ನಾತನಮೇಲೆ ಪಗೆಯೇನ್? - ನಾವಿವರಂ ದುಃಖಾರ್ತರಮ್ಮಾ! ಬಾ, ಹುಡುಕಿ ನೋಡುವಂ.

(ಇಬ್ಬರೂ ಹೆಣಗಳ ನಡುವೆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿಯೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೆಡೆ ಮಾತೆ ನಿಂತು ಚೀರಿ ಮಗುವನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ರೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಭಟರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಭರ್ಜಿಗಳಿಂದ ತಿವಿದು ಮಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬನು ಮುದುಕಿಯ ಮಗನು . ಮತ್ತೊಬ್ಬನು 'ಮಾತೆ'ಯ ಪತಿ. ಮುದುಕಿ ರೋದನವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಓಡಿಬರುತ್ತಾಳೆ.)

ಮುದುಕಿ - ಏನಾಯ್ತು ಮಗಳೇ?

ಮಾತೆ - ಅಯ್ಯೋ, ಅಜ್ಜಿ, ನೋಡಿಲ್ಲ : ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ ಈ ಪಾಪಿ ತಿವಿದು ಕೊಂದಿಹನ್. ಅಯ್ಯೋ -

ಮುದುಕಿ - ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಮಗನನ್ ನಿನ್ನ ಪತಿ ತಿವಿದು ಕೊಂದಿಹನಲ್ಲಮ್ಮಾ! - ಅಯ್ಯೋ, ಪಾಂಡವರು ಹಾಳಾಗಲಿ!

ಮಾತೆ - ಅಯ್ಯೋ, ಕೌರವರು ಹಾಳಾಗಲಿ!

(ಇಬ್ಬರೂ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಾರೆ.)

ಭೀಮ - ಈತನೀಗಲ್ ಎನಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನ ಬೀರನ್!

ಬಾಳಿನೋಳ್ ಎಂತುಟೋ ಅಂತೆಯೇ ಸಾವಿನೋಳುಂ

ನೋವಿನೋಳುಂ ಎರ್ದೆಗಿಡದೆ ಪಗೆಯಂ ಸಾಧಿಪನೆ

ಸಹಜ ವೀರನ್! ಮಿಕ್ಕವರ್ ಕೃತ್ರಿಮದ ವೀರರ್!

(ದೃಶ್ಯ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೯

[ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶೃಶಾನದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರ ಚಿತ್. ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನ, ಧರ್ಮರಾಯ, ದ್ರೌಪದಿ - ಎಲ್ಲರೂ ಶೋಕ ವಿಹ್ವಲರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಸೂಡಿನ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮನ್ಯು ಘಟೋತ್ಕಚರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಶವಗಳಿವೆ. ಇದುವರೆಗೂ ಕಲ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಿದ್ದ ಭೀಮನಿಗೆ ಇಂದು ಸೂಡಿನ ಮೆಲಿದ್ದ ಘಟೋತ್ಕಚನ ಶವವನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಕ ಮಿತಿಮೀರಿಹೋಗಿದೆ. ಆಸ್ಪಷ್ಟರೋದನ ಧ್ವನಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.]

ಧರ್ಮರಾಯ - ಭೀಮಸೇನ, ಮೊದಲ್ಯು ಕಜ್ಜಮಂ ಗೊನೆಗಾಣ್ಣು.

ಆದುದಾಯಿತು; ಚಿಂತೆಯಿಂದೇನ್? ಸೂಡಿಂಗೆ

ಬೆಂಕಿಯಿಡು. (ಭೀಮನು ಗೋಳಿಡುತ್ತಾನೆ.)

ನೀನಿಂತು ಗೋಳಾಡಿದೊಡೆ, ಭೀಮ,
ಉಳಿದರು ಸಂತಯ್ಯರಾರ್?

ಭೀಮ - ಅಣ್ಣ,

ಕೊಲೆಗಾರನ್ ಆನ್ ಎಂಬುದನ್ ಈಗಳರಿತೆನ್,
ಈ ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಶಿಶುಗಳ ಪೆಣಗಳೆಡೆ ನಿಂತು
ಗಾಂಧಾರಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರಳಲಾಳಮಂ ತಿಳಿದೆನ್.

(ಅರ್ಜುನ ಮೊದಲಾದವರು ಅವನೊಡನೆ ರೋದಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಧರ್ಮರಾಯ - (ಸ್ವಗತ) ಬೀರರಾದೊಡಮೇನ್? ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರಲ್ಲದೀ
ಮಾನವರ್ ಕೋಪಮನೆ ಕೆಚ್ಚೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವರ್.

ಕೋಪಂ ಬತ್ತಲೊಡನೆ ಕೆಚ್ಚುಂ ಕರಗುವುದು.

ಕೋಪಮೆಂಬಾ ಮಧ್ಯಪಾನಮಿಲ್ಲದೆ ಇವರ್

ಕೊಲೆಗೆ ಕೈಯಿಡಲರಿದು! - ಚೆತೆಗೆ ನಾನೇ

ಬೆಂಕಿಯಿಡುವೆನ್. - (ಬೆಂಕಿ ಇಡಲು ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಅದಾರಲ್ಲಿ ಬರ್ಪವರ್?

ಮಾತೆ ಕುಂತಿದೇವಿ! ಸೋದರನ್ ಸಹದೇವನ್!

ಆರನೋ ಪೊತ್ತು ತಂದಪರಲೆ?

(ಕುಂತಿ ಸಹದೇವರು ಕರ್ಣನನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮನು ಮರುಕವನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ನಿಂತು
ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ದುರುದುರನೆ ಕರ್ಣನ ಶವವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.)

ಧರ್ಮರಾಯ - ಸಹದೇವ, ಇದೇನಯ್?

ಕುಂತಿ - ಓ ಮಗೂ, ಯುದ್ಧಿರಾ, ಕರ್ಣನನ್ ಇದರೊಳೇ

ದಹನಂ ಗೈವಂತೆನಗೆ ಕೃಪೆಮಾಡೈ.

ಧರ್ಮರಾಯ - ತಾಯೆ,

ಸುಡುವ ಬೆಂಕೆಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲ, ಕರುಬಿಲ್ಲ.

ಆದೊಡಂ, ಇದರರ್ಥಮೇನ್? ತಿಳಿಯಲೆಳಸುವೆನ್.

ಕುಂತಿ - ಕಂದಾ, ನಾನಾವುದುಮಂ ಪೇಳಲಾರೆನ್;

ಎನ್ನಾಸೆಯಂ ನೀನ್ ನಡೆಸಿಕೊಡವೇಳ್ಕುಂ.

ಭೀಮ - (ದೋಷದಿಂದ)

ಏಂ ಮಾಳ್ಕೆಯಿದು, ತಾಯೆ? ಎಮ್ಮ ಕುಲಘಾತುಕನ್
ಈತನನ್ ನಾವುರಿಪುವುದೆ? ನೋಡು, ನೋಡಿದನ್:
ಇವನೆ ಕೊಲೆಗೈದಿರ್ಪ ಅಭಿಮನ್ಯು ಘಟೋತ್ಕಚರ್.

(ಕಣ್ಣು ಅರಳಿಸಿ ಸಹದೇವನನ್ನು ನೋಡಿ)

ಸಹದೇವ, ಇದೇನನ್ ನೀನೆಸಗಿರ್ಪೆ! ತೊಲಗಿಸಿಲ್ಲಿಂ

ಈ ಮಿಗದ ಪೆಣಮಂ! (ಕುಂತಿ ಆಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಧರ್ಮಜಾ, ರೋದನಕೆ

ನೀನಳುಕಿದೊಡೆ ವಿಲಯಮಹುದಿಂದೆ!

ಅರ್ಜುನ - ಅಣ್ಣಾ,

ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ ಬೇಳ್ಳ ಬೆಂಕೆ ಕರ್ಣನನ್

ಸುಡಲಾಗದು. - ಈ ಕರ್ಣನಿವನಾರ್ ನಮಗೆ?

ಭೀಮ - ಪಗೆಯ ಕೆಳೆ! ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ ಘಟೋತ್ಕಚನನ್

ಮೋಸದಿಂದಿರಿದವನ್!

ಕುಂತಿ - (ಮರುಗಿ) ಓ ಭೀಮ, ಓ ಅರ್ಜುನ,

ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಗಳಿರಾ, ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುವೆನ್,

ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡುವೆನ್ ಎನ್ನಾಸೆಯಂ ಸಲಿಸಿಂ!

ನಾನ್ ನಿಮಗೆ ತಾಯಿ ಅಹುದಾದೊಡೆ -

ಭೀಮ - ತಾಯೆಂದೆ

ತಿಳಿದಿಂತು ಪೇಳ್ಕಪೆನ್.

ಕುಂತಿ - ನಾನ್ ನಿಮಗೆ ತಾಯಲ್ತು;

ಮೇಣಿವಂಗೆ ತಾಯೆಂದು ತಿಳಿದೆನ್ನ ಬಯಕೆಯಂ

ದಕ್ಕಾಯಿಂ. ವಾದಿಸದಿರಿಂ, ಓ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಿರಾ!

(ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ಓ ಧರ್ಮಪುತ್ರಾ,

ವೀರನೊರ್ವನ ಕಟ್ಟಕಡೆ ಬಯಕೆಯಂ ಸಲಿಸೆ

ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದಿಹೆನ್. ವೀರರಾಗಿಹ ನೀವು
ಎನಗೆ ನೆರವಾಗದಂ ನೆರವೇರಿಸಲೆವೇಳ್ಕುಂ.
ಕೌರವೇಂದ್ರನ್ ಮಡಿವ ಮೊದಲೆನ್ನನ್ ಕರೆದು
ಕರ್ಣನನ್ ತನ್ನೊಡನೆ ಸೂಡುಗೈಯಲ್ ಬಸಸಿ
ಪೋದನ್. ಪೋದವರ ಬಯಕೆಯಂ ಇರ್ಪವರ್
ಕೈಗೂಡಿಪುದೆ ಧರ್ಮಂ!

ಭೀಮ - ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಕರ್ಣನನ್
ಕೊಂಡುಪೋಗಯ್, ನೀನಿವಂಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಂ
ಎಸಗುವುದೆ ಧರ್ಮಂ!

ಕುಂತಿ - ಓ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ,
ಕರ್ಣನನ್ ಈ ಎಮ್ಮ ಚಿತೆಯೊಳೇ ದಹಿಪುದಯ್
ಎನ್ನಾನೆ. ಆ ಬಯಕೆಗಡ್ಡೆ ಬರಬೇಡಯ್ , ತಂದೆ.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ದೇವಿ, ಕೌರವನಾಶೆ! ಮೇಣೆನ್ನ ಬಾಸೆ!
ಕೈಮುಗಿದು ಕೇಳ್ವೆನ್; ಬೀಳ್ಕೊಡಿಂ ಕರ್ಣನನ್.

ಭೀಮ - ತಡಮೇನ್? ಕೊಂಡುಪೋಗಯ್, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ!

ಕುಂತಿ - (ಭೀಮನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಓ ಭೀಮ,

ತಾಯಿಗೋಸುಗಮಾದೊಡಂ ಕರಗಲಾರೆಯೇನ್?

ಬೆಂದೊಡಲ್ಲಿಂತು ಕರ್ಬುನಂ ಚುರ್ಚುವರೇನ್?

(ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕುಂತಿ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ

ಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾಳೆ.)

ಓ ಕಂದಾ, ಓ ಕರ್ಣಾ, ನಿನ್ನನಿದಕಾಗಿಯೇ

ಪತ್ತೆನೇನ್? ಸುಮ್ಮನಿದರ್ಪೆ ಏಕೆ, ಓ ಸಹದೇವ?

ಧರ್ಮರಾಯ - ಇದೇನಿದು ಸಹದೇವ? ತಾತಿ ಕರ್ಣನನ್

ಪಡೆದೆನ್ ಎಂದಳಲ್ಪಳಲ್ಲಾ!

ಸಹದೇವ - ಮನ್ನಿಸೆನ್ನನ್, ಅಣ್ಣಾ;

ತಾಯಿಯೊಡಲೊಳೆ ಬಂದ ರಾಧೇಯನೆಮಗಲ್ಲ

ಪಿರಿಯಣ್ಣನ್!

ಧರ್ಮರಾಯ - (ಸಿಡಿಲೆರಗಿದವನಂತೆ) ಏನನ್ ಪೇಳ್ವಯ್?

ಭೀಮ - ಪುಸಿಯಾಡದಿರ್!

ಅರ್ಜುನ - ಅಯ್ಯೋ ಏನಾದುದು ಕಡೆಗೆ?

ಸಹದೇವ - ವಿವರಂ ಅನಂತರಂ. ನಾನ್ ಪೇಳ್ವುದದು ದಿಟಂ!

ಕುಂತಿ - ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಾ, ಓ ಕರ್ಣಾ,

ಈಗಲಿವರೆಲ್ಲರುಂ ನಿನ್ನವರೆ. ನಾನೆ,

ಪಾಪಿ ಪರಕೀಯಳಾದೆನಲ್ಲೆ?

ಲೋಕಮಿವರಾರನುಂ ನಿಂದಿಸದು, ಎನ್ನನೋ,

ಮಗನ ಕೊಲೆಯಂಗೈದ ಕಡುಪಾಪಿ ಎಂದು

ಪೇಸುವುದು! (ಅಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಧರ್ಮರಾಯ - ತಾಯೇ, ಏನನೆಸಗಿರ್ಪೆ ನೀನ್?

ಅರ್ಜುನ - ಓ ಕೃಷ್ಣಾ, ಪುಸಿವೇಳ್ವು ಕೊಲಿಸಿದೆಯಾ!

ಭೀಮ - ಕಡೆಗುಂ ಪೊಲಸಾದುದೀ ಭಾರತ ಸಂಗ್ರಾಮಂ!

(ದೃಶ್ಯ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೧೦

[ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶೃಶಾನ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೀರವತೆ, ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿದೆ. ಪೋಂಜುಗಳ ಬೆಳಕಿಲ್ಲ; ಸುಳಿದಾಡುವ ಮನುಷ್ಯಕೃತಿಗಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಬಟ್ಟಬಯಲಾಗಿದೆ. ಆಕಾಶದ ಅನಂತ ನೀಲಪಟದಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾದ ಸಾವಿರಾರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಂದಕಾಂತಿ ನಸುಹಬ್ಬಿ ಘೋರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಗೋರತರವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಮನಣದ ನಡುವೆ ಪಕ್ಕ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಸ್ಮರಾಶಿಗಳಿವೆ.. ಒಂದು ಪಾಂದವಪಕ್ಷ ವಿನಾಶದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ; ಇನ್ನೊಂದು ಕೌರವಪಕ್ಷ ವಿನಾಶದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಆ ಒಂದೊಂದು ಭಸ್ಮ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರುದ್ರಲಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ಮಹಾದೇವನು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಭೀಮಾಕಾರನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಮುಡಿಗೆದರಿಹೋಗಿದೆ.

ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಾವುಗಳು ಭಯದಿಂದ ಹದುಗಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹುಲಿಮೊಗಲನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ತ್ರಿಶೂಲಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬೂದಿಯ ರಾಶಿಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಬೂದಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. - ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೂ ಮಹಾಭಾರತದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವೀರಪುರುಷನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಾನೆ. ನಡುನಡುವೆ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ನಗುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀಶಬ್ದ; ಭೀಷಣವಾಗಿದೆ. ಭೀಕರವಾಗಿದೆ; ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ; ರುದ್ರವಾಗಿದೆ.]

ರುದ್ರ - ದುರ್ಯೋಧನನು, ಭೀಷ್ಮನು, ದ್ರೋಣನು, ಕರ್ಣನು. ಅಭಿಮನ್ಯು. ಘಟೋತ್ಕಚನು, ಬೀಮನು, ಅರ್ಜುನನು, ದ್ರೌಪದಿ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು, ಕೃಷ್ಣನು!

(ಮುಸುಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಆಕಾರಗಳು ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು, ವಿಧವೆಯರು, ವೀರರು ಎಲ್ಲ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಪಾಂಡವ ಕೌರವ ಪಕ್ಷದವರ ಬಂಧುಗಳು. ಕೌರವ ಪಕ್ಷದವರು ಒಂದು ಸಾಲಾಗಿ ಮಹಾರುದ್ರನ ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರು ಇನ್ನೊಂದು ಸಾಲಾಗಿ ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾದೇವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದುರುದುರನೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದು ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಧ್ವನಿ ದೂರದ ಗುಡುಗಿನಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮೊಳಗುತ್ತವೆ; ಶ್ಮಶಾನ ಮೌನವನ್ನು ತೂಗಿ ಮಲಗಿಸುವ ಜೋಗುಳದಂತಿದೆ.)

ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳು, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು,
ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ - ಎನ್ನ ಬಳಿಗೆ!
ಎಲ ಪಾಪಗಳು, ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಗಳು,
ಕಡೆಗೊಂದು ನಗೆಗೇ - ಭಸ್ಮಮೆನಗೆ!
ನಕ್ಷತ್ರಖಚಿತಮೀ ನಭೋವಿತಾನಂ,
ಸಸ್ಯಶೋಭಿತಮಿ ಹಿರಿಯ ಭೂಮಿ,
ಮೊರೆದು ಭೋರಿಡುವ ಎಲೈ ಕಾಣದಿಹ
ಕಡಲ ಹಬ್ಬುಗೆಯು - ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ!
- ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ! - ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ!
ಕಾಲ ದೇಶಗಳು, ಜನನ ಮರಣಗಳು,
ಜೀವಕೋಟಿಗಳು. - ಮಸಣದೆಡೆಗೇ!
- ಮಸಣದೆಡೆಗೇ! ಕಟ್ಟ ಕಡೆಗೇ!
ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿನಿಂದುದಿಸಿದೀ ಸೃಷ್ಟಿ
ಕಡೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುವುದು - ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ!
- ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ! ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ!
ಇದೆ ಜಗದ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿದೆ ಜಗದ ತುತ್ತತುದಿ,

ಇದೆ ಜಗದ ಕಟ್ಟಕಡೆ ನೆಚ್ಚಿಗೇ!

- ಕಡೆ ನೆಚ್ಚಿಗೇ! ಕಡೆ ನೆಚ್ಚಿಗೇ!

(ರುದ್ರನು ದೃಷ್ಟಿಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಬೀರಿ ದ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.
ರುದ್ರನನ್ನು ನಟ್ಟ ನೋಟದಿಮದ ನೋಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.)

ಕೃಷ್ಣ - ಮಹಾದೇವ!

ರುದ್ರ - (ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ)

ವಾಸುದೇವ, ಬಂದೇಯೇನ್?

ಕೃಷ್ಣ - ಬಂದನೆಯ್, ಭಗವನ್. ನೀನೇನ್ ರುದ್ರನಾಟಕದ ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯಾಭಿನಯದೊಳ್
ತಲ್ಲಿನನಾಗಿರ್ಪೆಯ್ಯೆನೆ!

ರುದ್ರ - ಅಹುದಹುದು, ಸೂತ್ರಧಾರ! (ನಸುನಕ್ಕು) ನಿನ್ನ ನಾಟಕಂ ನೇರಮಾದುದೇ?

ಕೃಷ್ಣ - ನಿನ್ನ ನೆರೆಮೊಂದಿರೆ ನೇರಮಾಗದೇನ್!

ರುದ್ರ - ರಸಿಕರ್ಗ ಗುರು ನೀನ್. ನಿನ್ನ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗಮಂ ಗಂಭೀರಮುಮಂ ಬಣ್ಣಿಸ
ಲರಿದು. - ಪೂರ್ಣಂ; ನವರಸ ಪರಿಪೂರ್ಣಂ!

ಕೃಷ್ಣ - ನಿನ್ನೊಂದಾವೇಶಮಿರೆ ಸಫಲಂ ರುದ್ರಕಾವ್ಯಂ!

ರುದ್ರ - ವಾಸುದೇವ, ಮುಂದಾವ ಕಾವ್ಯಮಂ ಕಟ್ಟುವಯ್?

ಕೃಷ್ಣ - ಕಲಿಯುಗ ಮಹಕಾವ್ಯಮನ್! ನಾಳೆಯೆ ಪೀಠಿಕಾ ದೃಶ್ಯಾರಂಭಂ; ಕಲಿಯುಗ
ಪ್ರಾರಂಭಂ!

ರುದ್ರ - ರಸಮೂರ್ತಿ, ನೋಡಲಾಟಿಪೆನ್ ಆ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನಮನ್.

ಕೃಷ್ಣ - ತೋರ್ದಪೆನ್ ದಿವ್ಯದರ್ಶನಮನ್. ಕಾಣದೊ, ಮತ್ಪ್ರಣೇತಂ ಕಲಿಯುಗ
ಮಹಾಲಲಿತಕಾವ್ಯಂ.

(ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಕೈ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲದ ಪರದೆಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತೆರೆಯುತ್ತವೆ. ರುದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.)

ರುದ್ರ - ವರ್ಣಿಸಯ್, ವಿಶ್ವಕವಿ, ಆ ಮಿಂಚುವ ದೃಶ್ಯಮಾಲೆಗಳನ್!

ಕೃಷ್ಣ - ಬಣ್ಣವೆನ್ ಮುಖ್ಯಮನ್:

ನೋಡದೋ ಭಾರತವರ್ಷಂ, ಉಪನಿಷದಾರಾಮಂ. . .

ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನವನ್, ಮೌಡ್ಯನಿವಾರಕನ್!. . .

ಅಶೋಕನ್, ಚಕ್ರವರ್ತಿಶ್ರೇಷ್ಠನ್!. . .

ಏಷ್ಯಾಖಂಡಂ!. . . ಕ್ರಿಸ್ತನ್! ದೀನರಕ್ಷಕನ್. . .

ಯವನದೇಶಂ!. . . ಜ್ಞಾನಿಗಳವರ್!. . .

ರೋಮನ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಂ. . . ಐರೋಪ್ಯ ಖಂಡಂ. . .

ಆಂಗ್ಲೇಯ ದೇಶಂ!. . . ಯಂತ್ರಕೌಶಲಂ!. . . ಇದೋ. . .

ಅರಬ್ಬೀಸ್ಥಾನಂ. . . ಮಹಮ್ಮದನ್. . . ಕೇರಳಂ. . .

ಅರ್ಚಾಯ್ ಶಂಕರನ್. . . ಮೇಧಾವಿ, ಸಿದ್ಧನ್!. . .

ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ. . . ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಂ. . .

ಕನ್ನಡದೇಶಂ. . . ಕವಿರನ್ನನ್. . . ವಿಜಯನಗರಂ. . .

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಘೋರ ಯುದ್ಧಂ!. . . ರಷ್ಯಾದೇಶಂ!. . .

ವಿಫಲವಂ. . . ಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯಂ. . . ಚಕ್ರವರ್ತಿವಿನಾಶಂ. . .

ವಿಫಲಮತ ಪ್ರಚಾರಂ. . . ಚೀನಾದೇಶಂ. . .

ರಕ್ತಪ್ರವಾಹಂ. . . ಸಿಡಿಗುಂಡುಗಳಾಟಂ. . . ರೌದ್ರಂ!

ಪಿಶಿತಾಶಾಕ್ರಾಂತ ಭಾರತವರ್ಷಂ. . . ದಾರಿದ್ರ್ಯಂ. . .

ದೌರ್ಬಲ್ಯಂ. . . ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸನ್!

(ರುದ್ರನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.)

ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಾಚಾರ್ಯನ್. . . ವಿವೇಕಾನಂದನ್. . .

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಗ್ರಾಮಂ. . . ಅಹಿಂಸಾವ್ರತಂ. . .

ಮಹಾತ್ಮನ್. . . ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಂ!. . . ಅತ್ಯಾಚಾರಂ!! . . . !

ದೌರಾತ್ಮ್ಯಂ!!

(ರುದ್ರನು ಶೂಲವೆತ್ತುತ್ತಾನೆ)

ತಾಳ್ಮೆ, ತಾಳ್ಮೆ, ಓ ರುದ್ರ. ಕೆಡಿಸದಿರ್ ಕಾವ್ಯಮನ್. . .

ಮುಂಗಾಣಯ್. . . ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಭಂಗಂ. . .

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತರಂಗಂ. . . ಸರ್ವಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯಂ. . .

ಸರ್ವಸಮತ್ವಂ. . . ಜಗತ್‌ಕಲ್ಯಾಣಂ. . .

ಭೂವೈಕುಂಠಂ. . . ನೋಡದೋ. . .

ದೂರದೊಳ್, ಬಹುದೂರದೊಳ್, ಕಾಲಗರ್ಭದೊಳ್. . .

ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ ಸಂಸಾರಂ. . . ಸತಿಪತಿಗಳ ಶೃಂಗಾರಂ.

ಮಕ್ಕಳಾಟಂ, ನೋಟಂ, ಕಾವ್ಯಂ,

ಸುಮಧುರಂ. . . ದಿವ್ಯಂ. . . ಸುಶ್ರಾವ್ಯಂ!

(ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ದೃಶ್ಯ ಮಾಯಾವಾಗಿ. ಕವಿದಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆ ಇನ್ನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಫಕ್ಕನೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಯವಾದ ಕೃಷ್ಣ ರುದ್ರರ ಸಮ್ಮಿಳಿತ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಗಗನದ ಸುನೀಲ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ತರಂಗ ತರಂಗವಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಂತಿ ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಲಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ರುದ್ರನ ನಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಗೆ ಲಗ್ನವಾಗಿ, ಆ ಮಹಾ ಜಗದ್ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸುಮಧುರ ವಿಕಟಾಟ್ಟಹಾಸ ಮಾಯವಾದ ಶ್ಮಶಾನ ಮಲಿನದ ಗರ್ಭದಿಂದ ಗಭೀರವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗುತ್ತದೆ.)